

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เรื่อง
การดำเนินยุทธศาสตร์
ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เรื่อง การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติ
มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย

พิมพ์ครั้งที่ 1 – กรุงเทพฯ จำนวน 400 เล่ม

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2566, 51 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.2537

© สิทธิภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลตรี ทักษิณ	สิริสิงห์
ที่ปรึกษา	: พันเอก บัณชुर	บำเรอราช
บรรณาธิการเล่ม	: นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์	เกษตรวิทย์
ผู้ตรวจ	: พันเอก ฐณวัฒน์	วุฒิตะวันพัชัญญ์
	: พันเอก คมกฤษ	แนบกลาง
	: พันเอกหญิง ธนิตา	วงศ์จินดา
ผู้เขียน	: นายสิทธิชัย	สุขคะตะ
บรรณาธิการประจำกอง	: เรืออากาศเอกหญิง ศิวลีย์	สิริโรจน์บริรักษ์
	: เรืออากาศโทหญิง นิตยา	งานไฉ
	: นางสาวนภิส	กรภควัฒน์จินดา
ศิลปกรรม	: จำลิตตรีหญิง สิริดาภัทร์	คล้ายธานีนทร์
	: สิปปโทหญิง จุฑารัตน์	บุญประเสริฐ
	: สิปปตรี สรวิต	ปิ่นรัตนานนท์
พิสูจน์อักษร	: นายศักดา	พาณิชยพิเชฐ
	: นางณัฐกฤตา	วอนเฟื่อน

จัดพิมพ์โดย

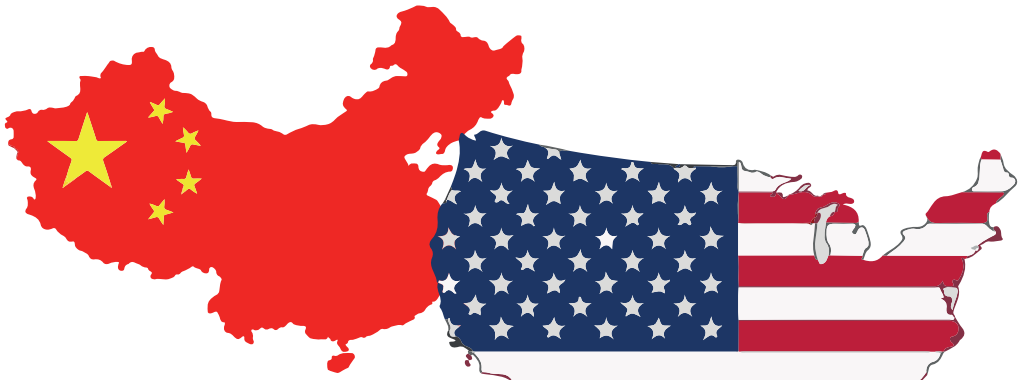
กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร 02 275 5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เรื่อง
การดำเนินยุทธศาสตร์
ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย

คำนำ

ปัจจุบันการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย มีความเข้มข้นมากขึ้นโดยเฉพาะในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ตะวันออกกลางจนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเส้นทางการเดินเรือและมีทรัพยากรธรรมชาติมหาศาล สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นประเทศมหาอำนาจเหล่านี้จึงแข่งขันกันเพื่อครองความเป็นเจ้า (Hegemony) และเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของตนเอง โดยสหรัฐฯ ได้ประกาศยุทธศาสตร์ความมั่นคงฉบับใหม่ (National Security Strategy 2017) และได้มีการนำ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” มาเป็นกรอบในการดำเนินยุทธศาสตร์ โดยสหรัฐฯ จะทำให้ อินโด-แปซิฟิก เป็น “ภูมิภาค” ที่ “เสรี และเปิดกว้าง” (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) และมีการรวมจุดภาคี (Quadrilateral Initiative) หรือที่เรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า ควอด (Quad) ตลอดจนหนทางในการปิดล้อมจีนผ่าน FOIP และกลไกที่มีของ QUAD ในขณะที่จีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาท้าทายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในเวทีโลก ได้ใช้ข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง “Belt and Road Initiative: BRI” ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดในการเชื่อมโยงอินโด-แปซิฟิก โดยขอบเขตของ BRI มุ่งเน้นการพัฒนาและเชื่อมโยงในทุกมิติ ส่งผลให้ BRI กลายเป็นยุทธศาสตร์ที่ทั้งโลกจับตามอง และจีนยังคาดหวังกับโครงการนี้อย่างมากที่จะให้เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจจีนให้เกิดการขยายตัว

ประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนและเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสถานการณ์การแข่งขันของชาติมหาอำนาจ การศึกษายุทธศาสตร์ของทั้งสองประเทศมหาอำนาจจึงเป็นประโยชน์ในการใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ และผลประโยชน์ของไทยและภูมิภาคต่อไป

ด้วยเหตุนี้ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและเป็นคลังสมองของกองทัพไทย ได้เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้จัดทำเอกสารศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย” เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกองบัญชาการกองทัพไทยในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนการปฏิบัติ แผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สิงหาคม 2566

คำนำ

สารบัญ

ส่วนที่ 1 บทนำ

1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2	วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3	ขอบเขตของการศึกษา	5
1.4	วิธีการศึกษา	5
1.5	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6

ส่วนที่ 2 สถานการณ์การค้าในยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.1	ภูมิศาสตร์ภูมิภาค	7
	โซเมียม ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมบนที่สูงเอเชีย	9
	ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	10
2.2	สถานการณ์ “สหรัฐฯ” ต่อภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	12
	สถานการณ์เมียนมา ฟิลิปปินส์ ไทย และ สิงคโปร์	12
	Free and Open Indo-Pacific Strategy (FOIP)	14
	Quadrilateral security dialogue (Quad)	18
	AUKUS	20

2.3	สถานการณ์ “จีน” ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	22
	Belt and Road Initiatives (BRI)	23
	อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region: GMS)	26
	Global Development Initiative (GDI)	29
	Global Security Initiative (GSI)	31
ส่วนที่ 3	ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติ มหาอำนาจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	
3.1	ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของ “สหรัฐฯ”	33
	ผลกระทบต่ออาเซียน	33
	ผลกระทบต่อประเทศไทย	35
3.2	ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของ “จีน”	37
	ผลกระทบต่ออาเซียน	37
	ผลกระทบต่อประเทศไทย	38
ส่วนที่ 4	ฉากทัศน์และข้อเสนอแนะ	
4.1	ฉากทัศน์	41
4.2	ข้อเสนอแนะ	42
	บรรณานุกรม	48
	ภาคผนวก	50

ส่วนที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หลังสงครามเย็นสิ้นสุด และสหภาพโซเวียตล่มสลายลง สหรัฐอเมริกา กลายมาเป็นผู้ครองอำนาจหนึ่งเดียวของโลก โดยมีจีน ญี่ปุ่น รัสเซีย และอินเดียเป็น มหาอำนาจรองลงมา พร้อมท้าทายอำนาจของสหรัฐฯ ในอนาคต ปัจจัยที่ทำให้เกิด การท้าทายอำนาจของสหรัฐฯ นี้ เกิดจากการที่สหรัฐฯ เองเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหา ระหว่างประเทศที่เกินขอบเขตความสามารถที่จะทำได้ซึ่งเรียกว่า Imperial Overstretch การอุทิศตนเองในการรักษาความเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวเช่นนี้ ทำให้ เกิดช่องว่างระหว่างเป้าหมายทางยุทธศาสตร์กับทรัพยากรที่สหรัฐฯ มีอยู่ในมือของ ตนเอง¹ สุดท้ายสถานะขั้วอำนาจระหว่างประเทศก็กลายเป็นสถานะหลายขั้วอำนาจ (Multipolarity) อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามเย็น สหรัฐฯ กลาย เป็นประเทศที่มีฐานะเป็นผู้นำในโลกเพียงประเทศเดียวอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาจีนได้เติบโต ขึ้นมาทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารเช่นเดียวกับรัสเซียที่พลิกฟื้นจากสหภาพโซเวียต กลับมาสู่เวทีโลก ส่วนยุโรปรวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรป อินเดียแม้จะยังไม่เติบโตเท่า จีน แต่ก็มีขนาดพื้นที่และประชากรที่มีศักยภาพอยู่ในตัวของตัวเอง แต่ละชาติ มหาอำนาจเหล่านี้มีศักยภาพมากพอที่จะท้าทายอำนาจของสหรัฐฯ จึงเกิด เป็นภาวะจับกลุ่มแบ่งฝ่ายแข่งขันต่อสู้กันในมิติต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน² อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาจากการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับมหภาคแล้ว มีสองชาติ มหาอำนาจคือสหรัฐฯ และจีนที่สามารถกำหนดทิศทางของภูมิรัฐศาสตร์การเมือง โลกและระเบียบการเมืองโลก ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันช่วงชิงอำนาจกันในทุกมิติ ทั้งในมิติการค้า การเงิน ระบบคุณค่า เทคโนโลยีและนวัตกรรม

¹ หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์ของประเทคมหาอำนาจกับความมั่นคงในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาคพื้นฐานทางทฤษฎี, 1 มีนาคม 2566. <http://www.nave-du.navy.mi.th/stg/tncsc/pdf/83-ys.pdf>

² ธงชัย รอดย่อย. (2564). อนาคตของอาเซียนภายใต้ระบบโลกหลายขั้วอำนาจ, 19 พฤษภาคม 2566. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rattthapirak/article/view/249487/170178>

ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ กับจีนปรากฏชัดเจนขึ้นตั้งแต่สหรัฐฯ ประกาศนโยบาย “Pivot to Asia” ในสมัยประธานาธิบดีบารัก โอบามา เมื่อปี 2554 เพื่อปรับสมดุลการดำเนินนโยบายต่างประเทศและหันมาให้ความสำคัญกับประเทศในเอเชีย-แปซิฟิกมากขึ้น ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ได้ละเลยภูมิภาคนี้ โดยให้ความสำคัญและทุ่มเททรัพยากรเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในตะวันออกกลาง และการต่อต้านการก่อการร้าย จนเปิดโอกาสให้จีนขยายอิทธิพลในภูมิภาคและกลายเป็นมหาอำนาจ ผ่านการสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา และการเสริมสร้างพันธมิตรทางการทหารเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางยุทธศาสตร์ แม้ว่าจีนจะพยายาม “ผงาดขึ้นอย่างสันติ” (Peaceful Rise of China) แต่สหรัฐฯ ยังคงกังวลต่อขีดความสามารถและอิทธิพลของจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกมิติ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมที่สำคัญผ่าน “ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง” (Belt and Road Initiative: BRI) นอกจากนี้ ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ที่รุนแรงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่สหรัฐฯ เริ่มลดบทบาททางการทหารลงในตะวันออกกลาง ทำให้สหรัฐฯ ต้องปรับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงใหม่ โดยสรุปทศวรรษด้านการป้องกันประเทศของสหรัฐฯ ปี 2561 (The 2018 National Defense Strategy) ได้ระบุชัดเจนว่า ข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคงอันดับต้นของสหรัฐฯ ไม่ใช่การก่อการร้ายอีกต่อไป แต่เป็นการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างรัฐ (Inter-State Strategic Competition) อาทิ จีนซึ่งกำลังขยายอำนาจทางการทหารในบริเวณทะเลจีนใต้ เป็นต้น

สหรัฐฯ มองว่า โครงการความช่วยเหลือของจีนทำให้ประเทศผู้รับตกอยู่ภายใต้กับดักหนี้สินและเป็นฝ่ายเสียเปรียบในเชิงอียิปโตยทางดินแดน สหรัฐฯ จึงดำเนินมาตรการตอบโต้ทางเศรษฐกิจที่จะทำให้เกิดการลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนมากขึ้น อาทิ การชะลอการเจรจาการค้ารอบใหม่ การใช้มาตรการทางภาษีกับสินค้านำเข้าจากจีน การพยายามย้ายฐานการผลิตของบริษัทสัญชาติสหรัฐฯ กลับมาในประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอุปกรณ์การแพทย์และเซมิคอนดักเตอร์ ซึ่งประสบความสำเร็จในห่วงโซ่อุปทานโลก อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของ

โควิด-19 ในขณะที่ล่าสุด จีนได้เสนอข้อริเริ่มด้านการพัฒนาระดับโลก (Global Development Initiative: GDI) เพื่อเป็นกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศในการสนับสนุนการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย

ด้านความมั่นคง ออสเตรเลีย อินเดีย ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ ได้รื้อฟื้นกลุ่มพันธมิตร Quad หรือ Quadrilateral Security Dialogue (QSD) ซึ่งมุ่งเน้นให้อินโด-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง โดยตั้งแต่ปี 2564 QUAD ได้มีการประชุมระดับผู้นำ 4 ครั้ง³ และมีแนวโน้มว่าจะจัดการประชุมระดับผู้นำเป็นประจำต่อเนื่อง และการประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นประจำทุกปี รวมทั้งการฝึกซ้อมทางทะเลและเสนอข้อริเริ่มใหม่ เพื่อแสวงหาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาค นอกจากนี้ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย ได้จัดตั้งกลุ่มความร่วมมือไตรภาคี AUKUS เพื่อครอบคลุมการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการทหาร ซึ่งถูกมองว่าเพื่อต่อต้านและจำกัดอิทธิพลของจีนในอินโด-แปซิฟิก ในขณะที่ล่าสุด จีนได้เสนอข้อริเริ่มด้านความมั่นคงระดับโลก (Global Security Initiative: GSI) เพื่อเป็นกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศด้านความมั่นคง

กล่าวได้ว่า การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ จีน รัสเซีย อินเดีย มีความเข้มข้นมากขึ้นโดยเฉพาะในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ตะวันออกกลางจนถึงเอเชียตะวันออก พื้นที่บริเวณนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเส้นทางการเดินเรือและมีทรัพยากรธรรมชาติมหาศาล สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นประเทศมหาอำนาจเหล่านี้จึงแข่งขันกันเพื่อครองความเป็นเจ้า (Hegemony) และเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของตนเอง และเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้มากขึ้นในเวทีโลก โดยเฉพาะสหรัฐฯ ในยุคประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ที่ได้มีการประกาศนโยบายอเมริกามาก่อน (America First Policy) ทั้งทางด้าน

³ ปัทมาสน์ ชนรัชชรักษ์. (2565). ผู้นำกลุ่ม Quad เปิดฉากการประชุมวันนี้ ยกประเด็นภัยคุกคามจากจีนเป็นหัวข้อสำคัญ, 1 มีนาคม 2566. <https://thestandard.co/quad-the-china-factor-at-the-heart-of-the-summit/>

การเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และความมั่นคง ตลอดจนได้ประกาศยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติปี 2560 (National Security Strategy 2017) และได้นำ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” มาเป็นกรอบทำให้อินโด-แปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) และมีการรวมตัวของ Quad ตลอดจนหนทางในการปิดล้อมจีนผ่าน FOIP และกลไกที่มีของ Quad ทำให้โลกเห็นภาพการต่อสู้ทางยุทธศาสตร์ที่ทวีความเข้มข้นระหว่างจีน-สหรัฐฯ นำมาซึ่งความลำบากใจที่นานาประเทศจำต้องเลือกข้าง

สำหรับจีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาท้าทายอิทธิพลของสหรัฐฯ ในเวทีโลก ได้ใช้ข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดในการเชื่อมโยงทวีปเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาไว้ด้วยกัน โดยขอบเขตของ BRI มุ่งเน้นการพัฒนาและเชื่อมโยงในทุกมิติ ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ด้าน⁴ คือ (1) การสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยง (Boosting Infrastructure Connectivity) (2) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Promoting Sustainable Development) (3) ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่สามารถปฏิบัติได้และได้รับการร้องขอจากประเทศคู่เจรจาของจีน (Strengthening Practical Cooperation) และ (4) ความเชื่อมโยงประชาชน (Advancing People-to-People Exchanges) ส่งผลให้ BRI กลายเป็นยุทธศาสตร์ที่ทั้งโลกจับตามอง และจีนเองก็หวังผลกับโครงการนี้อย่างมากที่จะให้เป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจจีนให้เกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง หากจีนทำสำเร็จจะทำให้จีนกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลก จึงกล่าวได้ว่า อาเซียนกำลังเผชิญกับความท้าทายอันเกิดจากการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจในทุกมิติ ทั้งมิติทางการเมืองและความมั่นคง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคมและวัฒนธรรม อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

---

⁴ ปิติ ศรีแสงนาม. (2562). อาเซียน ณ จุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก, 19 กรกฎาคม 2566. <https://www.the101.world/asean-in-the-indo-pacific-strategy/>

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและเป็นคลังสมองของกองทัพไทย ได้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้จัดทำเอกสารศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เพื่อศึกษาสถานการณ์ของการดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ทั้งสหรัฐฯ และจีนต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและท่าทีของกองทัพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผลกระทบต่ออาเซียนและไทย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ฉากทัศน์และพัฒนาข้อเสนอสำหรับอาเซียนและไทยในการดำเนินความสัมพันธ์ที่เหมาะสมท่ามกลางการแข่งขันของชาติมหาอำนาจ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การจัดทำเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย” โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษารวมทั้งสิ้น 4 เดือน

1.4 วิธีการศึกษา

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณีฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการดำเนินการดังนี้

1.4.1 การรวบรวมข้อมูล

1.4.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่มีประสบการณ์ ในการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 1/2566 เรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ระหว่างวันที่ 1 - 2 ธันวาคม 2565 ณ โรงแรม เดอะ คาวาลิ คาซ่า รีสอร์ท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.4.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาเอาไว้แล้ว ทั้งจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ หนังสือทั่วไป วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่มีเนื้อหา เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ปฐมภูมิและทุติยภูมิมาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดบทบาทและท่าทีของกองทัพต่อไปในอนาคต

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์และแนวโน้มของการดำเนินยุทธศาสตร์ ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และผลกระทบต่ออาเซียน และไทย

1.5.2 ทำให้ได้ฉันทศน์ และข้อเสนอแนะต่ออาเซียนและไทย

ส่วนที่ 2 สถานการณ์การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ จีน มีความเข้มข้นมากขึ้นโดยเฉพาะในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ ตะวันออกกลางจนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่บริเวณนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเส้นทางการเดินเรือและมีทรัพยากรธรรมชาติมหาศาล สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เป็นจำนวนมาก

ก่อนที่แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) และ Free and Open Indo-Pacific Strategy (FOIP) จะเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชีย รวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น วิธีการมองโครงสร้างและขอบเขตภูมิศาสตร์เอเชียมักเน้นการบรรยายลักษณะทำเลที่ตั้งเป็นลำดับแรก

2.1 ภูมิศาสตร์ภูมิภาค

ทวีปเอเชียถูกจัดแบ่งแยกย่อยได้หลายแบบ หากนำลักษณะทางกายภาพ โดยเฉพาะทิศและทำเลที่ตั้งเข้าไปผสมกับลักษณะประชากร วัฒนธรรมนิยมประเพณี เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ทวีปเอเชียประกอบไปด้วย 6 ภูมิภาคหลักคือ

1. เอเชียตะวันออก (East Asia) หรือ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Asia)
2. เอเชียใต้ (South Asia)
3. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia)
4. เอเชียตะวันตกเฉียงใต้ (Southwest Asia)
5. เอเชียกลาง (Central Asia)
6. เอเชียเหนือ (North Asia) หรือ Russia Asia

ทวีปเอเชียมีลักษณะภูมิประเทศหลายแบบครอบคลุมทั้งที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบสูง ภูเขา และหุบเขา โดยมีเขตภูมิประเทศแยกย่อยจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น

1. เขตมวลเขาสูงใจกลางทวีป (Central Massifs) ได้แก่ บริเวณที่สูงและวงภูเขาที่เชื่อมต่อกันทั้งในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงบางส่วนของเอเชียเหนือ ในเขตนี้ พบการก่อตัวของแนวภูเขาโค้งตัว (Folded Mountains) ที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่ยุคพาลีโอโซอิก (Paleozoic) และไทรแอสซิก (Triassic) โดยแบ่งเป็นเขตภูมิภาค อาทิ

(1) เขตขุมเขาปามีร์ (Pamir Knot) เป็นศูนย์กลางของแนวภูเขาต่าง ๆ ในเอเชีย โดยจากเขานี้จะมีเทือกเขากระจายออกไปเกือบรอบทิศ เช่น เทือกเขาเทียนชาน เทือกเขาคุนลุน เทือกเขาอินดูกูช และเทือกเขาสุโลมาน

(2) เขตที่สูงทิเบต (Tibetan Highlands) มีลักษณะเป็นภูเขาที่อยู่ระหว่างที่ราบสูง (Intermountain Plateau) หรือเป็นที่ราบสูงที่ตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขาสองด้าน ได้แก่ เทือกเขาเทียนชานและเทือกเขาคุนลุน

(3) เขตที่สูงตะวันออก (Eastern Highlands) มีลักษณะเป็นแนวภูเขาสลับที่ราบระหว่างเทือกเขา ทอดตัวตั้งแต่เมียนมา ไทย อินโดจีน จีนตะวันออก ไปจนถึงตอนเหนือของคาบสมุทรเกาหลี

2. เขตระบบวงโค้งอัลไพน์ หิมาลัยและหมู่เกาะ (Alpine Himalayan Island Arc System) เป็นเขตภูเขายุคใหม่เริ่มตั้งแต่เทือกเขาในอิหร่านผ่านอินเดีย ตีอ้อมลงมาทางหมู่เกาะอินโดนีเซีย โค้งขึ้นไปหมู่เกาะฟิลิปปินส์ เกาะไต้หวัน แล้วไปจดเกาะแซคาลินเข้าสู่อะแลสกา มีรูปสัณฐานเป็นแนวโค้งที่เชื่อมต่อกันระหว่างพื้นทวีปกับพื้นสมุทรพร้อมมีการก่อตัวของแผ่นดินไหวและการปะทุของภูเขาไฟ แบ่งเป็นเขตภูมิภาคย่อย อาทิ

(1) แถบในของมวลเขาสูง (Inner Belt of Massifs) ได้แก่ บริเวณบางส่วนของหมู่เกาะอินโดนีเซียและเกาะญี่ปุ่น ประกอบด้วยเกาะแก่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูเขาที่จมลงไปได้ท้องทะเลแล้วโผล่ขึ้นมาบนพื้นเกาะและมีภูมิประเทศที่ขรุขระ

(2) แถบนอกของภูเขาโค้งตัวและภูเขาไฟ (Outer Belt of Folding and Volcanoes) เป็นแนวเกาะในอินโดนีเซีย บอร์เนียว ฟิลิปปินส์ เรื่อยไปจนถึงหมู่เกาะอาลิวเชียน เกาะเหล่านี้เป็นแนวภูเขาโค้งตัว มีเวทลักษณะนานกันไป และมี

ภูเขาไฟคุกรุ่นหลายแห่ง ภูเขาไฟที่ระเบิดรุนแรง คือ กรากาตัว (Krakatoa) ซึ่งอยู่ระหว่างเกาะชวากับสุมาตรา

โซเมีย ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมบนที่สูงเอเชีย

โซเมีย (Zomia) คือ ภูมิภาคในเอเชียที่ปกคลุมที่สูงและเทือกเขาสูงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน ตลอดจนถึงดินแดนบางส่วนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียกลาง เต็มไปด้วยถิ่นฐานชนชาติพันธุ์และอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐสมัยใหม่ แนวคิดโซเมียถูกขับเคลื่อนหลักโดยกลุ่มนักวิชาการระดับโลกโดยเฉพาะในสาขามนุษยวิทยาและภูมิศาสตร์วัฒนธรรม โซเมียได้เข้าไปปรับภูมิศาสตร์เอเชียในลักษณะของการผลิตมุมมองที่เน้นให้ที่สูงเอเชีย (Asian Highland) กลายเป็นหน่วยวิเคราะห์ใหม่ในวงวิชาการ

ฐานคิดแบบโซเมีย เน้นการมองคนบนที่สูงก็พัฒนาต่อออกมาจากแนวคิดของนักวิชาการบางท่านที่เกิดขึ้นก่อนหน้า มีนักมานุษยวิทยากลุ่มหนึ่งเห็นว่าผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ผู้คนที่อาศัยอยู่บนที่สูงหรือบนภูเขา กับผู้คนที่อยู่ตามหุบเขาที่มีแม่น้ำไหลผ่านหรือตามที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ คนสองกลุ่มนี้ต่างกันตรงที่ชนภูเขามักทำเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยและมีจารีตแบบมุขปาฐะ (Oral Tradition) ซึ่งถ่ายทอดความรู้ความทรงจำจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหลังด้วยการเล่า หรือปากเปล่า ส่วนผู้ที่อยู่ตามหุบเขาลำน้ำมักเพาะปลูกแบบนาต่น้ำ (ซึ่งให้ผลผลิตข้าวมากกว่าการทำนาแบบไร่เลื่อนลอย) คนกลุ่มนี้มีจารีตการเขียน ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ความทรงจำผ่านการขีดเขียน เนื่องจากมีตัวอักษรหรือหนังสือใช้

โซเมียเป็นหน่วยภูมิภาคใหม่ที่เป็นผลลัพธ์จากการปรับรูปภูมิศาสตร์เอเชียอันเกิดจากการควมรวมแนววิเคราะห์ก่อให้เกิดเป็นเส้นเขตแดนหลักที่ทะลุขอบรัฐชาติและขอบภูมิภาคย่อยบนทวีปเอเชีย ซึ่งในที่สุดแล้วได้ผลักดันให้เขตที่สูงเอเชียกลายเป็นหน่วยอาณาบริเวณหลักที่ทรงพลังขึ้นต่อกระบวนการโครงสร้าง

ภูมิศาสตร์เอเชีย โขเมียดลายทั้งพรมแดนรัฐชาติและโยเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือแม้กระทั่งเอเชียกลางเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกันผ่านการวางตัวของกลุ่มเทือกเขาที่แผ่ขยายครอบคลุมทั้งภูมิภาคนี้ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งของเส้นเขตแดนโขเมียดอาจไม่ใช่พื้นที่ใหม่ที่เข้าไปก่อความเปลี่ยนแปลงต่อการวิเคราะห์โครงสร้างภูมิศาสตร์กายภาพเอเชียแบบเข้มข้นรุนแรงนัก ทั้งนี้เพราะโครงร่างโขเมียดตั้งอยู่ในแนวพื้นที่เดียวกันกับเขตมวลเขาสูงในกลางทวีปที่แบ่งแยกออกเป็นหลายภูมิภาค และเขตรบบวงโค้งอัลไพน์ หิมาลัยและหมู่เกาะ (เฉพาะในส่วนที่เป็นที่สูงและภูเขา) ซึ่งพาดผ่านบางส่วนของอินเดีย บังกลาเทศ และเมียนมา เขตภูมิศาสตร์ทั้งสองแห่งนี้ับเป็นหน่วยดินแดนที่ถูกรับรู้แพร่หลายในวงวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียอยู่ก่อนแล้ว

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ เอเชียอาคเนย์ มีพื้นที่ประมาณ 4,600,000 ตารางกิโลเมตร มีที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ประกอบด้วย 11 ประเทศ ลักษณะทำเลที่ตั้งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทร ส่วนภาคพื้นทวีป ได้แก่ เมียนมา ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และมาเลเซียตะวันตก และภาคพื้นสมุทร ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซียตะวันออก ติมอร์-เลสเต บรูไน และสิงคโปร์ ลักษณะภูมิภาคแบ่งเป็น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ (ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดี ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา) ที่ราบสูง (ที่ราบสูงในรัฐชาน เทือกเขาอาระกัน พื้นที่ส่วนใหญ่ของลาว ตอนเหนือของมาเลเซียตะวันตก) และเขตหมู่เกาะ (หมู่เกาะอินโดนีเซีย หมู่เกาะฟิลิปปินส์ เกาะสิงคโปร์)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ณ กรุงเทพฯ เป็นองค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความมั่นคงทางการเมือง การเจริญเติบโตทางการค้าและทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาทางสังคมของประเทศสมาชิก

แรกเริ่มอาเซียนประกอบด้วย 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาได้ขยายจำนวนประเทศสมาชิกเป็น 10 ประเทศทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนบรรลุผลสำเร็จ ที่ประชุมอาเซียนจึงกำหนดประชาคมหลัก ซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจหลักในการร่วมมือกันพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก โดยมี 3 ประชาคมหลัก⁵ หรือที่เรียกกันว่า เสาหลักอาเซียน ได้แก่ (1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political-Security Community: APSC) มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งประชาคมเพื่อให้กลุ่มประเทศสมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เจรจาแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี มีเสถียรภาพและความมั่นคง เพื่อความปลอดภัยของประชาชน (2) ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งประชาคมเพื่อให้เกิดการรวมตัวและร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ เพื่อเอื้อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อซื้อขายระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม มุ่งให้เกิดการพัฒนาและสามารถแข่งขันกับกลุ่มประเทศอื่นในเวทีเศรษฐกิจโลกได้ และ (3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งประชาคม เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่เอื้ออาทร และมีความมั่นคง ยกระดับสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมเอกลักษณ์ของอาเซียน

อย่างไรก็ตาม การบูรณาการของประชาคมอาเซียนอาจเผชิญปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นเหล่านี้⁶ (1) ปัจจัยความเสี่ยงจากความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ในภูมิภาคนี้มี

⁵ asean-info. (2565). 3 เสาหลักอาเซียน (3 ASEAN Communities), 10 พฤษภาคม 2566. https://www.asean-info.com/asean_community/asean_3C.html

⁶ นพพร วีระกุล. (ม.ป.ป). การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตอนที่ 2, 11 พฤษภาคม 2566. <http://iadopa.org/index.php/component/content/article/80-2013-04-10-06-58-31/119-as0003>

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้ความหลากหลายเหล่านี้จะไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงของ แต่ละประเทศสมาชิก แต่เป็นความท้าทายให้ประชากรในภูมิภาคตระหนักถึงการ ยอมรับความแตกต่าง และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อสันติภาพภายในภูมิภาค และ (2) ปัจจัยความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีอุปสรรคหลายประการ เช่น การแข่งขันกันเองเพื่อแย่งชิงตลาดเนื่องจากทรัพยากร มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ปัจจัยจากระบบการปกครองของแต่ละประเทศที่ มีความสัมพันธ์กับนโยบายเศรษฐกิจที่ต่างกัน และการแข่งขันจากประเทศหรือกลุ่ม ประเทศ เช่น สหรัฐฯ จีน อินเดีย ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.2 สถานการณ์ “สหรัฐฯ” ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สถานการณ์เมียนมา ฟิลิปปินส์ ไทย และสิงคโปร์

เมียนมา สหรัฐฯ กำลังหาหนทางที่จะบรรเทาสถานการณ์ความไม่สงบ ในเมียนมา โดยสหรัฐฯ ได้พยายามยับยั้งเรื่องเมียนมาขึ้นหรือในคณะมนตรีความมั่นคง แห่งสหประชาชาติ ขณะนี้สหรัฐฯ กำลังแสวงหาความร่วมมือจากพันธมิตรใน การผลักดันให้เรื่องเมียนมาอยู่ในระเบียบวาระการประชุมของคณะมนตรีความมั่นคง อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ อาจมีวาระซ่อนเร้นในการผลักดันเรื่องเมียนมาเป็นพิเศษ เพื่อหาเรื่องที่จะสร้างความชอบธรรมในการเพิ่มบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาค โดยเฉพาะบทบาททางด้านทหาร ซึ่งก็จะโยนไปสู่การบรรลุเป้าหมายใหญ่ นั่นก็คือ การดำรงการครองความเป็นเจ้า และการปิดล้อมและสกัดกั้นอิทธิพลของจีนอีกด้วย

ฟิลิปปินส์ สหรัฐฯ ให้ความสำคัญเป็นพิเศษเป็นพิเศษกับฟิลิปปินส์ในฐานะ พันธมิตรทางทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 หรือ 9/11 โดย สหรัฐฯ ได้กระชับความสัมพันธ์ทวิภาคีกับฟิลิปปินส์ในสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ฟิลิปปินส์เป็นประเทศแนวร่วมแรก ๆ ที่ส่งกองกำลังทหารเข้าไป ในอิรัก ในปี 2546 สหรัฐฯ ได้มอบสถานะพันธมิตรนอกนาโต้ (Major Non-NATO

Ally) ให้กับฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ฟิลิปปินส์ยังได้มีการฝึกร่วมทางทหารภายใต้รหัส Balikatan และภายใต้ข้อตกลงระหว่างฟิลิปปินส์กับสหรัฐฯ ที่ชื่อว่า Enhanced Defence Cooperation Agreement (EDCA) ได้อนุญาตให้เข้าถึงฐานทัพของฟิลิปปินส์สำหรับการฝึก การวางตำแหน่งยุทโธปกรณ์ล่วงหน้า และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในปัจจุบันสหรัฐฯ สามารถเข้าถึงฐานทัพของฟิลิปปินส์ได้แล้วจำนวน 9 แห่ง

ประเทศไทย ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างสหรัฐฯ และไทยได้กระชับแน่นแฟ้นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 9/11 เช่นเดียวกับฟิลิปปินส์ ในสงครามต่อต้านการก่อการร้ายนั้น ประเทศไทยได้เป็นพันธมิตรหลัก และได้ส่งกองกำลังร่วมกับกองกำลังนานาชาติทั้งในอัฟกานิสถานและในอิรัก ไทยกับสหรัฐฯ ยังมีการซ้อมรบร่วม Cobra Gold เป็นประจำทุกปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการซ้อมรบร่วมที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับมอบสถานะพันธมิตรนอกนาโต้ และขณะนี้กำลังเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) กับสหรัฐฯ สำหรับสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ นั้น สหรัฐฯ จะจับตาและติดตามสถานการณ์และพัฒนาการความรุนแรงอย่างใกล้ชิด

สิงคโปร์ ประธานาธิบดี Bush กับนายกรัฐมนตรี Lee ของสิงคโปร์ ได้ลงนามในกรอบความตกลงทางยุทธศาสตร์ (Strategic Framework Agreement) โดยสหรัฐฯ เน้นว่า สิงคโปร์เป็นประเทศที่สนับสนุนให้สหรัฐฯ คงบทบาททางด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกรอบความตกลงยุทธศาสตร์ดังกล่าวก็จะครอบคลุมความเป็นหุ้นส่วนทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งสิงคโปร์และสหรัฐฯ ได้ลงนามในข้อตกลง FTA ไปแล้ว สิงคโปร์จึงเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มี FTA กับสหรัฐฯ กล่าวโดยสรุปคือความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และสิงคโปร์ถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดความสัมพันธ์หนึ่งของประเทศในเอเชีย

Free and Open Indo-Pacific Strategy (FOIP)⁷

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ของสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific Strategy) โดยสหรัฐฯ มองว่าภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐฯ เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ในภูมิภาคได้⁸ สหรัฐฯ เป็นชาติมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก พื้นที่ภูมิกษณพคนี้ทอดยาวจากชายฝั่งแปซิฟิกไปถึงมหาสมุทรอินเดีย โดยมีขนาดเศรษฐกิจเกือบ 2 ใน 3 ของเศรษฐกิจโลก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของ 7 กองทัพที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีทหารสหรัฐฯ ประจำการอยู่ในภูมิภาคนี้มากกว่าที่อื่นใดนอกสหรัฐฯ ภูมิภาคนี้สนับสนุนงานของสหรัฐฯ มากกว่า 3 ล้านตำแหน่ง และเป็นแหล่งที่มาของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสหรัฐฯ เกือบ 900,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภูมิภาคนี้จึงยอมจะทรงอิทธิพลและมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้นในอนาคต

สหรัฐฯ มุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง เชื่อมโยง มั่งคั่ง มั่นคง และพร้อมรับมือ เพื่อสร้างอนาคตตามเป้าหมายนี้ สหรัฐฯ จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในบทบาทพร้อมกับส่งเสริมภูมิภาคนี้ให้เข้มแข็ง จุดสำคัญของแนวทางนี้คือ ไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือสหรัฐฯ จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 5 ข้อ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกร่วมกับพันธมิตรและหุ้นส่วน รวมถึงองค์การระดับภูมิภาค วัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้แก่

(1) ยกระดับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง

ยุทธศาสตร์เริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างความพร้อมรับมือของประเทศต่าง ๆ สหรัฐฯ ดำเนินการดังกล่าวในภูมิภาคนี้ รวมถึงความพยายามในการส่งเสริม

⁷ สถานทูตสหรัฐฯ และสถานกงสุลในประเทศไทย. (2565). ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ, 27 เมษายน 2566. <https://th.usembassy.gov/th/us-indo-pacific-strategy-th/>

⁸ ปกากร วรสถิตย. (2565). Indo – Pacific Advancing a Shared Vision, 27 พฤษภาคม 2566. <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/Journal/article-00308.pdf>

สังคมเปิดและสร้างความมั่นใจว่า รัฐบาลของบรรดาประเทศในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกสามารถตัดสินใจเลือกดำเนินการทางการเมืองใด ๆ อย่างเป็นอิสระปราศจากการถูกบีบบังคับ นอกจากนี้ สหรัฐฯ จะพัฒนาความโปร่งใสด้านการเงินการคลังในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เพื่อเปิดโปงการทุจริตและขับเคลื่อนการปฏิรูปให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (Strategy on Countering Corruption) ที่จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรก สหรัฐฯ จะเป็นหุ้นส่วนร่วมเสริมสร้างสถาบันประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีความรับผิดชอบผ่านการมีส่วนร่วมทางการทูต ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมถึงการทำงานร่วมกับองค์กรระดับภูมิภาค และจะร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนอื่นหยุดต่อต้านการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ

(2) พัฒนาสัมพันธ์ภาพทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค

การดำเนินงานเหล่านั้นเริ่มจากพันธมิตรและหุ้นส่วนใกล้ชิด ซึ่งสหรัฐฯ กำลังใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ โดยกระชับมิตรกับพันธมิตรทางสนธิสัญญา 5 ประเทศในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย อีกทั้งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศหุ้นส่วนชั้นนำในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย มองโกเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ ใต้หวัน เวียดนาม และหมู่เกาะแปซิฟิก นอกจากนี้ สหรัฐฯ จะสนับสนุนให้พันธมิตรและหุ้นส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ จะสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของพันธมิตรและหุ้นส่วน เมื่อประเทศเหล่านี้รับบทบาทผู้นำของภูมิภาค และจะทำงานเป็นกลุ่มซึ่งจัดตั้งอย่างยืดหยุ่นและรวบรวมพลังของทุกประเทศเพื่อรับมือประเด็นสำคัญแห่งยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านกลุ่มภาคี 4 ประเทศ (Quad) สหรัฐฯ จะยังคงเสริมสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งของกลุ่มภาคีในการดำเนินงานด้านสุขภาพโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เทคโนโลยีที่สำคัญ และอุบัติใหม่ โครงสร้างพื้นฐาน ไซเบอร์ การศึกษา และพลังงานสะอาด โดยจะทำงานร่วมกันทั้งในกลุ่มและร่วมกับหุ้นส่วนอื่น ๆ เพื่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง

(3) ขับเคลื่อนความมั่งคั่งของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

สหรัฐฯ พร้อมด้วยหุ้นส่วนจะเสนอกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework: IPEF) อันเป็นอีกหนึ่งกรอบความร่วมมือพหุภาคีแห่งศตวรรษที่ 21 กรอบเศรษฐกิจนี้จะช่วยให้เศรษฐกิจสามารถใช้ประโยชน์จากการปรับเปลี่ยนสู่เทคโนโลยีอย่างรวดเร็วรวมถึงในภาคเศรษฐกิจดิจิทัล ตลอดจนปรับตัวรองรับการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงานและสภาพภูมิอากาศที่คืบคลานเข้ามา สหรัฐฯ จะทำงานร่วมกับหุ้นส่วนเพื่อรับรองว่า พลเมืองทั้งสองฟากฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งประวัติศาสตร์นี้ พร้อมทั้งกระชับการรวมกลุ่มให้ยิ่งแน่นแฟ้น จะพัฒนาแนวทางการค้าใหม่ ๆ ให้ได้มาตรฐานสูงทั้งด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกำกับดูแลเศรษฐกิจดิจิทัลและกระแสข้อมูลข้ามพรมแดนตามหลักการแบบเปิดกว้าง ซึ่งรวมถึงการดำเนินการผ่านกรอบงานใหม่ด้านเศรษฐกิจดิจิทัล สหรัฐฯ จะร่วมมือกับหุ้นส่วนยกระดับห่วงโซ่อุปทานที่ยืดหยุ่นและมั่นคงให้มีความหลากหลาย เปิดกว้างและคาดการณ์ได้ พร้อมกับขจัดอุปสรรค พัฒนาความโปร่งใส และปรับปรุงการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ร่วมกันลงทุนในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Decarbonization) และในพลังงานสะอาด ตลอดจนดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปค (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) เพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุนที่เสรี เป็นธรรม และเปิดกว้าง

(4) เสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

สหรัฐฯ จะดำเนินงานร่วมกับพันธมิตรและหุ้นส่วนทั่วภูมิภาคเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกัน พัฒนาขีดความสามารถในการทำสงครามขั้นสูงและนำมาใช้งาน พร้อมกับสนับสนุนพันธมิตรและหุ้นส่วนในการปกป้องพลเมืองและพิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ สหรัฐฯ จะยังคงพัฒนาพันธมิตรในสนธิสัญญากับออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ยกกระดับความเป็นหุ้นส่วนหลักด้านการป้องกันประเทศ (Major Defense Partnership) กับอินเดียอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมบทบาทของอินเดียในฐานะผู้สร้าง

ความมั่นคงในภูมิภาค (Net Security Provider) ตลอดจนทำให้หุ้นส่วนในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหมู่เกาะแปซิฟิกมีขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ นอกจากนี้ จะทำงานร่วมกับหุ้นส่วนทั้งในและนอกภูมิภาคเพื่อรักษา สันติภาพและเสถียรภาพในช่องแคบไต้หวัน ซึ่งรวมถึงสนับสนุนขีดความสามารถในการป้องกันตนเองของไต้หวัน เพื่ออำนวยความสะดวกของการกำหนดอนาคตของไต้หวันเป็นไป โดยสันติ ตลอดจนสอดคล้องกับความประสงค์และผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน ในไต้หวัน ในขณะเดียวกัน แนวทางของสหรัฐฯ ยังคงสอดคล้องกับนโยบายจีนเดียว (One China Policy) ตลอดจนพันธกรณีอันยาวนานภายใต้กฎหมายความสัมพันธ์ ไต้หวัน (Taiwan Relations Act) แถลงการณ์ร่วม 3 ฉบับ (Three Joint Communiqués) และหลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances) และการส่งเสริม สายสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระหว่างพันธมิตรและหุ้นส่วนของเราในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและนอกภูมิภาค ซึ่งรวมถึงการแสวงหาโอกาสเชื่อมโยงฐานอุตสาหกรรม การป้องกันประเทศเพิ่มเติม บูรณาการห่วงโซ่อุปทานด้านการป้องกันประเทศ และร่วมผลิตเทคโนโลยีหลักที่จะค้าชูความได้เปรียบทางการทหารร่วมกัน พร้อมกันนั้น จะประสานพันธมิตรในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและในยุโรปเข้าหากันด้วยแนวทางใหม่ ๆ เช่น ผ่านหุ้นส่วนไตรภาคีด้านความมั่นคงระหว่างออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และ สหรัฐฯ หรือ AUKUS

(5) สร้างความพร้อมรับมือระดับภูมิภาคต่อภัยคุกคามข้ามชาติใน ศตวรรษที่ 21

ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกเป็นศูนย์กลางของวิกฤตการณ์สภาพภูมิอากาศ แต่ก็มีความสำคัญอย่างชาติมิได้ต่อแนวทางแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศเช่นกัน ในการที่จะบรรลุเป้าหมายตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) นั้น บรรดาเศรษฐกิจ ขนาดใหญ่ในภูมิภาคจำเป็นต้องปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านอุณหภูมิโลก ของความตกลงฉบับนี้ ซึ่งรวมถึงเรียกร้องให้จีนยึดถือดำเนินการด้วยความมานะ ในระดับที่จำเป็นต่อการจำกัดอุณหภูมิโลกไม่ให้เพิ่มขึ้นเกิน 1.5 องศาเซลเซียส การ ตอบสนองร่วมกันต่อวิกฤตการณ์สภาพภูมิอากาศเป็นทั้งประเด็นสำคัญทางการเมือง

และโอกาสทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ซึ่งเป็นจุดเกิดภัยธรรมชาติร้อยละ 70 ของโลก สหรัฐฯ จะร่วมกับหุ้นส่วนพัฒนาเป้าหมายปี 2573 และปี 2593 รวมถึงยุทธศาสตร์ แผนงาน และนโยบายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับการจำกัดอุณหภูมิโลกไม่ให้เพิ่มขึ้นเกิน 1.5 องศาเซลเซียส จะมุ่งทำหน้าที่หุ้นส่วนที่ได้รับความไว้วางใจ ขณะที่ภูมิภาคนี้เปลี่ยนผ่านสู่อนาคตที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net-Zero Future) จะดำเนินการผ่านโครงการริเริ่มต่าง ๆ เช่น โครงการ Clean EDGE เพื่อมอบสิ่งจูงใจการลงทุนและใช้งานเทคโนโลยีพลังงานสะอาด มุ่งผลักดันลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนในภาคพลังงาน

Quadrilateral Security Dialogue (Quad)

วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2564 Quad มีการประชุมสุดยอดครั้งที่ 1 ของกลุ่ม ผ่านการประชุมทางไกล ซึ่ง Quadrilateral Security Dialogue หรือที่นิยมเรียกว่า “Quad” คือ ความร่วมมือด้านความมั่นคงของประเทศมหาอำนาจทั้ง 4 ได้แก่ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2550 จากข้อเสนอของนาย Shinzo Abe อดีตนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในวาระแรก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความร่วมมือของทั้ง 4 ประเทศที่ให้ความช่วยเหลือกันอย่างใกล้ชิดจากธรณีพิบัติภัย Tsunami เมื่อ พ.ศ. 2547 ถึงแม้ว่าการเมืองของออสเตรเลียจะเปลี่ยนแปลงไป โดยการเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีจากนาย John Howard ที่พาออสเตรเลียเข้าร่วม Quad ในปี พ.ศ. 2550 กลายเป็นนายฯ Kevin Rudd ที่พาออสเตรเลียออกจากการเป็นพันธมิตรของกลุ่มในปี พ.ศ. 2551 แต่กองทัพเรือและฝ่ายความมั่นคงของสมาชิกที่เหลือทั้ง 3 ประเทศ คือ สหรัฐฯ อินเดีย และญี่ปุ่น (ซึ่งญี่ปุ่นไม่มีกองทัพเรือแต่มีกองกำลังป้องกันตนเอง) ยังคงเดินทางซ้อมรบในแผนการฝึก Malabar ซึ่งถือเป็นการแสดงแสนยานุภาพทางทะเลที่ใหญ่ที่สุดในมหาสมุทรอินเดียร่วมกันทุกปี

---

⁹ บิดิ ศรีแสงนาม. (2564). *The 1st QUAD Summit: จีนคือภัยซ่อนเร้น*, 27 เมษายน 2566. <https://www.the101.world/the-1st-quad-summit/>

Quad ได้รับการเสนอขึ้นอีกครั้ง เมื่อสหรัฐฯ ในสมัยของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ประกาศยุทธศาสตร์ความมั่นคงปี 2560 (The 2017 National Security Strategy) ซึ่งในยุทธศาสตร์ฉบับนี้มีเป้าหมายด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ 4 ข้อ ได้แก่:

1. ปกป้องคน มาตุภูมิ และวิถีอเมริกัน
2. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ
3. สร้างสันติภาพ
4. คงสถานะผู้จัดระเบียบโลกแบบมหาอำนาจเดี่ยว

ในปี พ.ศ. 2562 กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้เผยแพร่ยุทธศาสตร์ระดับรองภายใต้ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ ในเอกสาร The 2019 Department of Defense Indo-Pacific Strategy Report โดยหน้าปกของเอกสารสำคัญนี้ระบุยุทธวิธีสำคัญในการปิดล้อมจำกัดเขตการขยายอิทธิพลของจีนไว้ 3 ยุทธวิธี นั่นคือ (1) Preparedness (2) Partnerships และ (3) Promoting a Networked Region ซึ่งสหรัฐฯ ต้องการย้ำว่า การสร้างพันธมิตรในการปิดล้อมจีนคือสิ่งที่สำคัญที่สุด และสิ่งสำคัญนั้นก็สะท้อนออกมาในรูปของบทบาทของสหรัฐฯ ที่เป็นแกนนำในการจัดตั้ง Quad

แม้ว่าประธานาธิบดีจะเปลี่ยนจาก ทรัมป์ เป็น ไบเดน แต่ยุทธศาสตร์ซึ่งกำหนดทิศทางการเดินทางของสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงก็ไม่เคยเปลี่ยน และเป็นกรอบในการวางนโยบาย นั้นทำให้ Biden ซึ่งสาบานตนเข้ารับตำแหน่งในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2564 เริ่มพูดคุยกับพันธมิตรผ่านการโทรศัพท์หานายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น โยชิฮิโตะ ซูงะ ในวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2564 คุยกับนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย สกอตต์ จอร์จัน มอร์ริสัน ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 และปิดท้ายด้วยนายกรัฐมนตรีอินเดีย นเรนทรา โมดี ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 เพื่อปูทางไปสู่การประชุมสุดยอดครั้งที่ 1 ของกลุ่ม Quad ผ่านการประชุมทางไกลในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2564

สหรัฐฯ มองว่ากรอบความร่วมมือ Quad เปรียบเสมือนกรอบประตูที่จะเดินทางเข้าไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นการ

ตีกรอบเพื่อสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของจีนทางทะเล การตีกรอบดังกล่าวมีอาณาเขตครอบคลุมทั้งพื้นที่มหาสมุทรแปซิฟิก อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ทะเลจีนตะวันออก และคาบสมุทรเกาหลี รวมทั้งทะเลอันดามันในพื้นที่มหาสมุทรอินเดีย หรืออีกนัยหนึ่งเราอาจมองว่า Quad เป็นการขยายอาณาเขตการปฏิบัติการทางทะเลของกองเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ เพื่อปิดล้อมพื้นที่ทะเลจีนใต้ซึ่งเป็นทางออกทางทะเลเพียงทางเดียวของจีน และจีนพยายามอ้างสิทธิ์โดยการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ บนเกาะ และสร้างหอดตรวจการณ์ทางทะเลลักษณะต่าง ๆ ในขณะที่จีนเองก็ไม่เห็นด้วยกับกรอบความร่วมมือ Quad และแสดงความเห็นคัดค้านต่อแนวคิดนี้เป็นอย่างมาก จนถึงขั้นมีการยื่นหนังสือประท้วงอย่างเป็นทางการต่อสมาชิกกลุ่ม Quad ทั้ง 4 ประเทศ จีนอาจมองว่ากรอบความร่วมมือนี้ ถึงแม้จะฟังจัดตั้งขึ้นไม่นาน แต่มีการฝึกซ้อมรบร่วมทางทะเลขนาดใหญ่ ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ซึ่งจีนมองว่าเป็นการยั่วยุ และด้วยเหตุนี้อาจส่งผลทำให้จีนยังมีท่าทีก้าวร้าวมากขึ้น พื้นที่ตามแนวเส้นประ 9 เส้น เพิ่มมากขึ้น จนนำมาสู่สถานการณ์ความตึงเครียดทางทะเลระหว่างประเทศ คู่ขัดแย้งกับจีน (เวียตนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน ใต้หวัน และญี่ปุ่น) สำหรับมุมมองของอาเซียนต่อกรอบความร่วมมือ Quad นั้น อาเซียนเป็นพื้นที่เป้าหมายทั้งของสหรัฐฯ และจีน เนื่องจากมีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์อยู่ตรงศูนย์กลางของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และกรอบความร่วมมือ Quad ฉะนั้นการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ต่ออาเซียนของสหรัฐฯ จึงออกมาในลักษณะการหาพวกพ้องหรือหาแนวร่วม ในขณะที่อาเซียนเองก็ยังคงต้องพึ่งพาเงินทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง อาเซียนจึงไม่ต้องการมีปัญหาข้อขัดแย้งทั้งกับจีนและสหรัฐฯ แต่อาเซียนจะเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงหรือเติมเต็มให้แก่ขั้วอำนาจทั้งสอง

AUKUS

เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2564 ผู้นำออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ พร้อมใจกันประกาศความร่วมมือในสนธิสัญญาความมั่นคงอินโด-แปซิฟิกฉบับใหม่ และจัดตั้ง “พันธมิตรไตรภาคีด้านความมั่นคง” หรือที่เรียกว่า AUKUS ซึ่งย่อมาจาก Australia (AU) United Kingdom (UK) United States

(US) เป็นความร่วมมือในสนธิสัญญาความมั่นคงอินโด-แปซิฟิกฉบับใหม่ และจัดตั้งพันธมิตรไตรภาคีด้านความมั่นคง ซึ่ง โจ ไบเดน ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ยืนยันว่าเป็นความร่วมมือเพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกในระยะยาว เนื้อหาข้อตกลงในสนธิสัญญา ที่สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร จะช่วยให้ออสเตรเลียได้ครอบครองเทคโนโลยีเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งหลายฝ่ายมองว่านี่อาจเป็นเป้าหมายหลัก เพื่อคานอำนาจและท้าทายโดยตรงต่อจีนที่มีอิทธิพลเหนือมหาอำนาจในภูมิภาคนี้

ภายใต้เนื้อหาข้อตกลงในสนธิสัญญาความมั่นคงอินโด-แปซิฟิกนั้น ออสเตรเลียแสดงความตั้งใจที่จะสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ถึง 8 ลำ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมองว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะมองเรื่องนี้เป็นอย่างอื่น นอกจากการตอบโต้และท้าทายต่อการขยายอำนาจของจีนในภูมิภาค

เทคโนโลยีในการสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์เป็นเทคโนโลยีที่สำคัญและมีความซับซ้อน ซึ่ง Sam Roggeveen ผู้อำนวยการโครงการความมั่นคงระหว่างประเทศของสถาบัน Lowy Institute ในซิดนีย์ ระบุว่า ประกาศที่ออกมาของผู้นำทั้ง 3 ประเทศนั้น “ไม่ธรรมดา” เนื่องจากหลายสิบปีที่ผ่านมา สหรัฐฯ มีการแบ่งปันเทคโนโลยีนี้กับสหราชอาณาจักรเท่านั้น¹⁰ ซึ่งการเข้าร่วมในฐานะพันธมิตรไตรภาคีของออสเตรเลียถือเป็นก้าวอย่างใหม่ และทำลายบรรทัดฐานเดิม เพื่อท้าทายต่อการขยายอิทธิพลของจีน ขณะที่ความเคลื่อนไหวนี้ยังเป็นสัญญาณและหลักฐานว่าสหรัฐฯ เตรียมพร้อมเข้าสู่สงครามเย็นกับจีน โดยมอร์ริสันนายกรัฐมนตรีของออสเตรเลียเผยว่า เรือดำน้ำทั้งหมดจะถูกสร้างที่เมืองแอดิเลด (Adelaide) ภายใต้ความร่วมมือใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร และจะไม่ติดตั้งอาวุธนิวเคลียร์ในเรือดำน้ำ

---

¹⁰ วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม. (2564). เจาะลึกสนธิสัญญาความมั่นคง AUKUS สหรัฐฯ-อังกฤษ ช่วยออสเตรเลียสร้างเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ หวังคานอำนาจจีน, 25 เมษายน 2566. <https://thestandard.co/key-messages-about-aukus-security-treaty/>

ถ้อยแถลงของผู้นำทั้ง 3 ประเทศ เน้นย้ำความร่วมมือในการสร้างความมั่นคงและสันติภาพในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก แต่ไม่ได้กล่าวถึงจีนอย่างชัดเจน แต่หลังการประกาศไม่นาน โฆษกสถานเอกอัครราชทูตจีนในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ออกมาตอบโต้ว่า ทั้ง 3 ประเทศควรละทิ้งแนวคิดในยุคสงครามเย็นและร่วมมือออกไป ความเคลื่อนไหวครั้งนี้ยังปรากฏขึ้นท่ามกลางการแข่งขันและท่าทีที่ตึงเครียดระหว่างรัฐบาลจีนและสหรัฐฯ ตลอดจนพันธมิตรของแต่ละฝ่ายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะในประเด็นไต้หวันและความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ซึ่งจีนอ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองน่านน้ำแทบทั้งหมด และมีกรณีพิพาทกับทั้งเวียดนาม ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างออสเตรเลียและจีนนั้นถดถอยลงอย่างมาก ท่ามกลางข้อขัดแย้งในหลายด้าน ทั้งกรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิด ข้อขัดแย้งทางการค้า และความกังวลของออสเตรเลียเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อขยายอิทธิพลทางการเมืองของจีนโดย Tom Tugendhat สมาชิกสภานิติบัญญัติของพรรคอนุรักษนิยม แห่งสหราชอาณาจักร และประธานคณะกรรมการการต่างประเทศของรัฐสภา ให้เหตุผลต่อความเคลื่อนไหวทั้งหมดอย่างชัดเจนว่า “หลังจากหลายปีของการถกเถียงและเป็นการปกป้องทางการค้า และการเฝ้าดูเพื่อนบ้านในภูมิภาค เช่น ฟิลิปปินส์ ถูกรุกล้ำน่านน้ำของพวกเขา ทำให้ออสเตรเลียไม่มีทางเลือก และสหรัฐฯ หรือสหราชอาณาจักรก็เช่นกัน”

2.3 สถานการณ์ “จีน” ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อปี พ.ศ. 2548 จีนได้ประกาศยุทธศาสตร์สร้อยไข่มุก หรือ The String of Pearls¹¹ ซึ่งหมายถึงเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานทางการทหารและการค้าของจีน หมายรวมไปถึงความสัมพันธ์ตามเส้นทางคมนาคมทางทะเล การวางยุทธศาสตร์เครือข่ายทางการทหารและทางเศรษฐกิจของจีนในมหาสมุทรอินเดียว่า “สร้อยไข่มุก” เพื่อจะอธิบายว่าจีนใช้ “ฐานที่มั่น” เหล่านี้ในการโอบล้อม

¹¹ Benjamin David Baker. (2015). Where Is the ‘String of Pearls’ in 2015?. Retrieved 24 May 2023, from <https://thediplomat.com/2015/10/where-is-the-string-of-pearls-in-2015/>

มหาสมุทรอินเดีย โดยเส้นสายยุทธศาสตร์ทางทะเลนี้เคลื่อนไหวผ่านจุดสำคัญทางทะเลหลายจุด รวมถึง ศูนย์กลางการเดินทางยุทธศาสตร์อื่น ๆ เช่น ช่องแคบลอมบอก (เชื่อมระหว่างทะเลชวาและมหาสมุทรอินเดีย) ช่องแคบมะละกา (สิงคโปร์) เมืองเจียวเปียวหรือเจ้าผิว (ทางตะวันตกของเมียนมาในรัฐยะไข่) เมืองท่าจิตตะกอง (บังกลาเทศ) ท่าเรือฮัมบันโตต้า (ศรีลังกา) เมืองท่ากวาดาร์ (ปากีสถาน) ช่องแคบฮอร์มุซ (ระหว่างอ่าวเปอร์เซียและอ่าวโอมาน) จิบูตี (แอฟริกา) ช่องแคบมันดับ (ระหว่างเยเมนและคาบสมุทรอาหรับ) เป็นต้น

แม้จีนจะมีพื้นที่กว้างใหญ่ แต่ยังมีจุดอ่อนจากการมีทางออกทะเลเพียงด้านเดียว คือ มหาสมุทรแปซิฟิก ดังนั้นในการขนส่งค้าขายกับคู่ค้าหลักอย่างสหภาพยุโรป จีนต้องเดินเรือทะเลไปอ้อมช่องแคบมะละกา รวมไปถึงการขนส่งพลังงานสำคัญจากตะวันออกกลางต้องไปอ้อมช่องแคบมะละกาอีกเช่นกัน การพึ่งพาและพึ่งพิงช่องแคบนี้มากเกินไปย่อมเป็นความเสี่ยง รัฐบาลจีนจึงได้พยายามหาทางออกสู่ทะเลอีกด้าน โดยเริ่ม “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (Belt and Road Initiative: BRI) ซึ่งเป็นการขยายอิทธิพลของจีนไปยังภูมิภาคอื่น ๆ

Belt and Road initiative (BRI)

Belt and Road initiative (BRI) เป็นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่จีนใช้เชื่อมโลก โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ประกาศโครงการนี้เมื่อปี พ.ศ. 2556 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ในระดับที่สูงขึ้น และสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และในโอกาสที่ผู้นำของจีนได้เยือนสำนักเลขาธิการอาเซียน นาย ลี เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีจีนได้กล่าวถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนเพื่อสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนระหว่างกันในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและการสร้างสันติภาพ การเปิดกว้างและผสมผสานผลประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการส่งเสริมความเท่าเทียมและการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ผู้นำจีนและอาเซียนได้ประชุมร่วมกันที่สิงคโปร์ในประเด็นเกี่ยวกับ “วิสัยทัศน์ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์จีนและอาเซียน

2030” โดยจะเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road initiative) ของจีนกับแผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมโยงของอาเซียน รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือด้านนวัตกรรมและการลงทุนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรมและประชาชนของจีนและอาเซียน โดยมีการประชุมเกี่ยวกับกรอบความร่วมมือใหม่ภายใต้ประชาคมการเมืองและความมั่นคง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างจีนกับอาเซียน¹²

ด้านความมั่นคง จีนและอาเซียนยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสันติภาพร่วมกัน โดยจีนจะให้การสนับสนุนอาเซียนในฐานะศูนย์กลางสถาปัตยกรรมในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และจะยึดหลักการตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล จีนและอาเซียนเห็นพ้องร่วมกันในการจัดทำร่างการเจรจาเพื่อยุติปัญหาในทะเลจีนใต้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจีนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสามารถในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงในทะเลจีนใต้ด้วยหลักการในระดับภูมิภาคที่ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติได้

ด้านการค้าระหว่างจีนและอาเซียน ทั้งสองฝ่ายมุ่งมั่นที่จะเป็นหุ้นส่วนกันอย่างใกล้ชิดต่อไปและจะให้การสนับสนุนการค้าเสรีและระบบเศรษฐกิจภายใต้กระบวนการโลกาภิวัตน์ จีนทำงานร่วมกับอาเซียนเพื่อมุ่งไปสู่การบรรลุความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) รวมทั้งต่อต้านลัทธิเอกภาคินิยม (Unilateralism) และการกีดกันทางการค้า (Protectionism) ตลอดจนสนับสนุนระบบการค้าแบบพหุภาคีและผลักดันการเติบโตของภูมิภาคและโลกร่วมกัน อาเซียนและจีนสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกันให้เกิดขึ้นท่ามกลางความแตกต่างและสนับสนุนกลไกของอาเซียนเพื่อต่อต้านลัทธินิยมความรุนแรง โดยจีนพร้อมที่ทำงานร่วมกับอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การศึกษา การท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมการเจรจาระหว่างกันเพื่อเกิดการเติบโตอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน ตลอดจนมีความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม

¹² LAW For ASEAN. (2561). จีนและอาเซียนร่วมสร้างวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาความร่วมมือและก้าวไปสู่ความสำเร็จ, 25 เมษายน 2566. <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=484&Type=1>

จุดมุ่งหมายทางยุทธศาสตร์ของจีนต่ออาเซียนตอนบนในปัจจุบัน

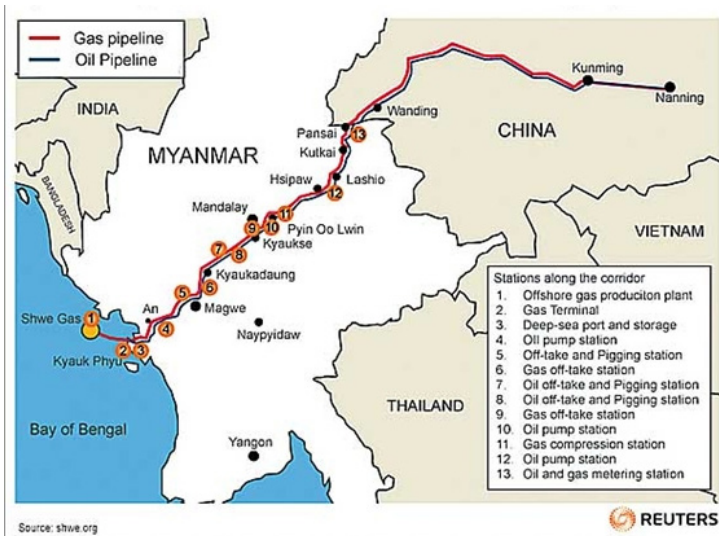
จีนมีการพัฒนาเคลื่อนลงสู่อาเซียนตอนบนโดย 3 เส้นทางหรือ 3 ปีกลใหญ่ๆ ตามแนวแม่น้ำโขงได้แก่ (1) แนวตะวันตก จีนทำระเบียบการคมนาคมขนส่งกับเมียนมา หรือ China-Myanmar Transport Corridor (2) แนวกลางตามแม่น้ำโขง เพื่อทำอนุภูมิภาคร่วมกับเมียนมา ลาว ไทย เวียดนาม และกัมพูชา และทำโครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อมคุนหมิง-สิงคโปร์ และ (3) แนวตะวันออก ด้วยการทำให้เขตเศรษฐกิจรอบอ่าวเป่ย์ปู้ (Pan-Beibu Gulf Economic Cooperation) หรืออ่าวตังเกี๋ยนั่นเอง เพื่อเชื่อมมณฑลชายฝั่งภาคใต้ของจีนคือ กวางตุ้ง ไทหล่า และกวางสีเข้ากับเวียดนามทางทะเล

ระเบียบการคมนาคมขนส่งจีน-เมียนมา (China-Myanmar Transport Corridor) แนวตะวันตกนั้นจีนต้องการใช้เวลานานเป็นสะพานเชื่อมเข้าสู่เมียนมาด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ 4 ประการ คือ (1) ต้องการให้เมียนมาเป็นทางออกสู่มหาสมุทรอินเดีย จีนต้องการใช้เมียนเป็นทางผ่านของน้ำมัน ก๊าซและแร่ธาตุจากทวีปแอฟริกาและอ่าวเปอร์เซีย โดยทางทะเลเข้าสู่ยูนนานของจีน ทางบกผ่านเมียนมา เพื่อลดความเสี่ยงหากถูกสหรัฐฯ ปิดล้อมที่ช่องแคบมะละกา ซึ่งเรียกว่ายุทธศาสตร์สองมหาสมุทร (2) จีนต้องการพัฒนายูนนานตามยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันตก และทำให้คุนหมิงเป็นศูนย์กลางของเขตการค้าเสรีของจีน-อาเซียนตอนบน (3) จีนต้องการทรัพยากรและพลังงานมหาศาลจากเมียนมา และ (4) จีนต้องการกั้นอิทธิพลของอินเดียในเมียนมา พร้อมกับที่แผ่อิทธิพลเข้าไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมหาสมุทรอินเดียมากขึ้น

ท่อส่งก๊าซและน้ำมันจีน-เมียนมา จีนกับเมียนมายังได้ตกลงกันทำถนนและทางรถไฟขนานไปกับท่อก๊าซจากท่าเรือน้ำลึกจ้าวผิว (Kyaukpyu) รัฐยะไข่ เพื่อเชื่อมจีนทางตะวันตกเฉียงใต้กับมหาสมุทรอินเดียผ่านเมียนมาตอนบน ระบบรถไฟถนน ท่อส่งน้ำมันและก๊าซ เครือข่ายด้านโทรคมนาคมและพลังงานทั้งหมดดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงคุนหมิงของยูนนานให้เป็นศูนย์กลางของเขตการค้าเสรีของจีนกับอาเซียนตอนบน และเป็นการเชื่อมยูนนานกับมหาสมุทรอินเดียเข้าด้วยกัน

นอกจากระบบถนนและทางรถไฟดังกล่าวแล้ว จีนยังเชื่อมกับเมียนมาด้วยการทำท่าเรือและท่อส่งน้ำมันและก๊าซด้วย ขณะนี้จีนกำลังก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกเพื่อขนถ่ายน้ำมันจากเรือที่บรรทุกน้ำมัน ซึ่งมาจากแอฟริกาและอ่าวเปอร์เซีย ที่เกาะมาเดย์ (Maday Island) นอกฝั่งรัฐยะไข่ของเมียนมา แล้วส่งน้ำมันผ่านท่อเข้าสู่ยูนนาน นอกจากนี้จีนยังทำท่อส่งก๊าซเพื่อส่งก๊าซจากแหล่งชะเว (Shwe Gas Field) ของเมียนมา ซึ่งเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงเส้นทางของท่อส่งน้ำมันและก๊าซของจีน

ที่มา : <https://www.thaipost.net/main/detail/96614>

อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region: GMS)

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักของอนุภูมิภาค ที่ไหลผ่านดินแดนของจีน การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงของจีนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ระดับน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางน้ำของประเทศปลายน้ำ โดย

เฉพาะไทย กัมพูชา และเวียดนาม ประเทศเหล่านี้มักแสดงความกังวลกับฝ่ายจีนและขอความร่วมมือให้จีนแบ่งปันข้อมูลน้ำอย่างสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการน้ำของประเทศปลายน้ำ และมีการส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region: GMS) ที่เป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ คือ ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (ยูนนาน) อีกด้วย

นอกจากนั้นยังมีระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS Economic Corridors) ที่เป็นโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคที่จีนเข้ามาเชื่อมผ่านลำน้ำโขงลงมาเป็นหลัก ดินแดนที่จีนใช้ในการเชื่อมเข้าหาเมียนมา ลาว เวียดนามและกัมพูชา คือ มณฑลยูนนานกับกวางสี โครงการนี้ได้รับเงินอุดหนุนจาก ธนาคารเพื่อพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จำนวน 9 สาขา ได้แก่ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม พลังงาน การค้า การลงทุน เกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงนั้นประกอบด้วย 3 ระเบียง คือ ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor)¹³

---

¹³ คิวพล ละอองสกุล. (2558). ยุทธศาสตร์ของจีนต่ออาเซียนตอนบน* China's the mainland Southeast Asia Strategy, 25 เมษายน 2566. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kupsrj/article/download/244278/166202/845155>

ภาพที่ 2 ภาพระเบียงเศรษฐกิจจีนอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ที่มา : <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/21582440221087271>

ระเบียงเศรษฐกิจที่จีนเชื่อมลงมาสู่อาเซียนตอนบนก็คือระเบียงเหนือ-ใต้ ซึ่งนอกจากจะใช้ถนนหลวงเชื่อมจีน เมียนมา ลาว เวียดนามและไทยเข้าด้วยกันแล้ว ยังก่อให้เกิดเศรษฐกิจชายแดนขึ้นมาเป็นจำนวนมาก พื้นที่ชายแดนระหว่างไทย ลาว และจีนมีเขตเศรษฐกิจชายแดนที่น่าสนใจคือ เชียงของ (ไทย) – ห้วยทราย (ลาว) บ่อเต็น (ลาว) – โมฮัน (จีน) ส่วนชายแดนระหว่างไทย เมียนมา และจีน คือ เขตแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก เมืองลา (Mengla เมียนมา) – ต้าลั่ว (Dalou จีน)

ท่าเรือสำคัญ ๆ ที่เรียงรายลงมาตามลำน้ำโขงเพื่อเชื่อมการค้า การขนส่งระหว่างจีน เมียนมา ลาวและไทย มีดังนี้ ท่าเรือในยูนานคือ ท่าเรือซือเหมา (Simao) ท่าเรือเจียงรุ้ง (Jinghong) และท่าเรือกวนเหล่ย (Guanlei) ท่าเรือในเมียนมาคือ ท่าเรือวงพูน (Wong Poon) ท่าเรือในลาวคือ ท่าเรือเชียงขวาง ท่าเรือบ้านมั่ง (Ban Mong) ท่าเรือห้วยทราย และท่าเรือในไทยคือ ท่าเรือเชียงแสน

บทบาทของจีนในทะเลจีนใต้ ทะเลจีนใต้นอกจากจะเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญของจีนแล้ว ยังเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน อีกทั้งยังเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของจีนในยุทธศาสตร์มุ่งลงใต้เพื่อเชื่อมมหาสมุทร

แปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย ตลอดจนเป็นเส้นทางทะเลที่สำคัญในการดำเนิน ยุทธศาสตร์ BRI ทำให้จีนสามารถเชื่อมต่อเส้นทางสายไหมทางทะเลกับเส้นทาง สายไหมทางบกครอบคลุมทวีปเอเชีย ยุโรปและแอฟริกา อันจะทำให้จีนสามารถแผ่ขยาย อำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร รวมทั้งตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ ของจีนที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ประกาศในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ จีนครั้งที่ 19 ว่า “จีนจะฟื้นฟูความยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรืองแห่งประชาชาติ จีนในศตวรรษที่ 21”

การเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารของจีนในทะเลจีนใต้ ซึ่ง จีนถือว่าเป็นเขตอิทธิพลของตนมาตั้งแต่อดีต ส่งผลให้ความเคลื่อนไหวในการรักษา ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลมีความหนักแน่นและก้าวร้าวมากขึ้นในการยืนยันการ อ้างกรรมสิทธิ์ในบริเวณดังกล่าว และเร่งพัฒนาศักยภาพทางทหารในทะเลจีนใต้ อย่างมากในช่วงปี 2560 เพื่อครอบครองพื้นที่เพื่อชิงความได้เปรียบ การที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ของจีนแถลงต่อที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 19 ระบุถึง ความสำเร็จในการพัฒนาเกาะเทียมทั้ง 7 แห่งในหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) ว่าเป็นผลงานสำคัญในการบริหารงานสมัยแรก ซึ่งเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าจีน จะพัฒนาเกาะเทียม และปรับปรุงพื้นที่เกาะต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้อย่างต่อเนื่อง

Global Development Initiative (GDI)

ในช่วงกันยายน พ.ศ. 2564 แผนเริ่มการพัฒนาโลก หรือ Global Development Initiative (GDI) เริ่มเป็นที่รู้จักในประชาคมโลกครั้งแรก เมื่อ สี จิ้นผิง เสนอแผน GDI ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติครั้งที่ 76¹⁴ โดยกล่าวว่า แผน GDI มีเป้าหมายที่จะให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาของ นานาชาติ ยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ และให้ข้อมูลเชิงลึกและแนวทาง

¹⁴ THE STANDARD WEALTH. (2565). จีนยกแผน GDI ของ ‘สีจิ้นผิง’ ขึ้นหิ้งตัวอย่างการ มีส่วนร่วมรับมือความท้าทายระดับโลก, 27 เมษายน 2566. <https://thestandard.co/xi-jinping-gdi-china/>

แก้ไขของจีนต่อปัญหาการพัฒนาที่ยาก และการเร่งดำเนินการตามวาระ 2030 เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ แผนริเริ่มนี้ได้รับการตอบรับจากประชาคมระหว่างประเทศตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เป็นการเรียกร้องให้ระดมการสนับสนุนสำหรับการสร้างชุมชนที่มีอนาคตร่วมกันสำหรับมนุษยชาติ นำเสนอแผนงานในการเชื่อมโยงโลกเหนือ-ใต้ และส่งเสริมการดำเนินการตามวาระ 2030

นาย ชูย หงเจี้ยน ผู้อำนวยการ Department of European Studies ที่ China Institute of International Studies กล่าวว่า GDI ได้รวบรวมเส้นทางสู่การพัฒนาและความปลอดภัยของจีนเข้ากับความต้องการด้านการพัฒนาระดับโลกเป็นอย่างดี โดยคำนึงถึงการร่วมมือในการทำงานร่วมกันทั่วโลกเพื่อให้การพัฒนาเป็นอันดับแรก และจัดการแก้ไขในวงกว้างเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนของโลกเพิ่มขึ้น ในปัจจุบัน 100 ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศจำนวนมากได้สนับสนุนแผน GDI และเกือบ 60 ประเทศได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับแผน GDI โดยแผนนี้ได้ถูกรวมเข้ากับเอกสารความร่วมมือระหว่างจีนและอาเซียน เอเชียกลาง แอฟริกา ลาตินอเมริกา และประเทศในหมู่เกาะแปซิฟิก

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของแผน GDI คือการจัดตั้งแพลตฟอร์มการเงิน 2 แห่ง คือ กองทุน Global Development และกองทุน South-South Cooperation (SSC) นอกจากนี้ กองทุนทรัสต์ FAO-China South-South Cooperation เฟสที่ 3 ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการแล้ว จีนกำลังสำรวจวิธีการใหม่ในการระดมทุนและระดมกำลังจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมและพัฒนาความร่วมมือในทางปฏิบัติใน 8 ด้านหลักตามที่ระบุไว้ในแผนริเริ่มฯ นอกจากนี้ จีนยังได้จัดตั้ง Global Development Promotion Center เพื่อจัดเตรียมแพลตฟอร์มการดำเนินการในการนำแผน GDI ไปใช้ ที่ผ่านมาจีนได้เป็นเจ้าภาพการประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มพันธมิตรของ GDI ซึ่งมีการเปิดตัวการดำเนินการใหม่ใน 7 ด้าน ครอบคลุมโครงการเกี่ยวกับการลดความยากจน ความมั่นคงด้านอาหาร การพัฒนาอุตสาหกรรมและโครงการสร้างขีดความสามารถมากกว่า 1,000 โครงการ

Global Security Initiative (GSI)

เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 กระทรวงการต่างประเทศของจีนได้เผยแพร่เอกสารแนวคิดข้อริเริ่มด้านความมั่นคงระดับโลก (The Global Security Initiative Concept Paper) เพื่อวางแนวทางที่เป็นระบบและมาตรการเชิงปฏิบัติมากขึ้นในการจัดการกับความท้าทายด้านความมั่นคงทั่วโลก โดยกำหนดหลักการและแนวคิดหลัก (Core Concepts and Principles) ที่จีนจะ “ยึดมั่น” ไว้ 6 ประการ¹⁵ คือ (1) วิสัยทัศน์ของความมั่นคงร่วมกันที่ครอบคลุม มีความร่วมมือและยั่งยืน (2) เคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของทุกประเทศ (3) ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ (4) ยึดมั่นในข้อกังวลด้านความมั่นคงที่ชอบด้วยกฎหมายของทุกประเทศ (5) แก้ไขความแตกต่างและข้อพิพาทระหว่างประเทศอย่างสันติผ่านการเจรจาและการหารือร่วมกัน และ (6) การรักษาความมั่นคงทั้งรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ (Traditional and Non-Traditional)

นอกจากนี้ยังระบุถึงความร่วมมือที่จีนให้ความสำคัญไว้ 20 ประการ ประกอบด้วย (1) สนับสนุนบทบาทของสหประชาชาติในการสร้างและรักษาสันติภาพ (2) ส่งเสริมการประสานงานและปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศที่มีความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพและการพัฒนาอย่างสมดุลร่วมกัน (3) สนับสนุนระบอบการไม่แพร่ขยายอาวุธและป้องกันการแพร่กระจายอาวุธที่มีคุณภาพทำลายล้างสูง จีนเรียกร้องให้หลีกเลี่ยงสงครามนิวเคลียร์และการแข่งขันสะสมอาวุธ (4) ส่งเสริมการห้ามใช้อาวุธชีวภาพและอาวุธเคมีภายใต้อนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีการกล่าวถึงการควบคุมอาวุธเทคโนโลยีนิวเคลียร์และชีปนาวุธ (5) สนับสนุนการยุติปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคผ่านการพูดคุยและการสื่อสารที่ตรงไปตรงมา (6) สนับสนุนและปรับปรุงกลไกและสถาปัตยกรรมความร่วมมือด้านความมั่นคงใน

¹⁵ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. Global Security Initiative (GSI) เครื่องมือในการสร้างระเบียบโลกใหม่ของจีน?: ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย, 30 เมษายน 2566. https://www.ssc-thailand.org/uploads_ssc/research_202304111681178735595277.pdf

ภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง และยึดมั่นในแนวทางการสร้างฉันทามติของอาเซียน เพื่อเสริมสร้างการเจรจาและความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศในภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในพื้นที่ที่เกิดความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security Areas) ภายใต้กรอบความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (Lancang-Mekong Cooperation: LMC) โดยดำเนินโครงการความร่วมมือที่เกี่ยวข้องภายใต้กองทุนพิเศษความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (LMC Special Fund) และมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตนำร่องสำหรับ Global Security Initiative (GSI) เพื่อร่วมกันปกป้องสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค (7) ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในตะวันออกกลาง (8) สนับสนุนความพยายามของประเทศในแอฟริกาและองค์กรอนุภูมิภาคในการแก้ไขความขัดแย้งในภูมิภาค (9) สนับสนุนประเทศในละตินอเมริกาและแคริบเบียนในการปฏิบัติตามพันธกรณีที่จะปฎิบัติในคำประกาศให้ละตินอเมริกาและแคริบเบียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ (10) สนับสนุนความพยายามของประเทศในหมู่เกาะแปซิฟิกเพื่อจัดการกับความท้าทายระดับโลก ทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และสาธารณสุข (11) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงทางทะเลระหว่างประเทศ (12) เสริมสร้างบทบาทของสหประชาชาติในฐานะผู้ประสานงานกลางในการต่อสู้กับการก่อการร้ายทั่วโลก (13) กระชับความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสาร (Information Security) (14) เสริมสร้างการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ (Strengthen Biosecurity Risk Management) (15) เสริมสร้างการกำกับดูแลความมั่นคงระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) (16) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านอวกาศและปกป้องระเบียบระหว่างประเทศในอวกาศภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ (17) สนับสนุนองค์การอนามัยโลกในการมีบทบาทนำในธรรมาภิบาลระดับโลกด้านสาธารณสุข (18) ให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานของโลก (19) ต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติและยาเสพติด และ (20) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและรักษาห่วงโซ่อุปทานและอุตสาหกรรมให้มีเสถียรภาพ

ส่วนที่ 3 ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติ มหาดำเนินการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สหรัฐฯ หันมาสนใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น และพยายามที่จะผลักดันให้เกิดความร่วมมือกับอาเซียนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม สหรัฐฯ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ โดยที่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และเพื่อความมั่นคงของรัฐบาลประเทศของตน ในขณะที่มีสถานะเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดของภูมิภาคอาเซียนมานาน และมีสัมพันธ์ภาพอันดีกับหลายประเทศ โดยผู้นำของอาเซียนและจีน ตกลงที่จะให้ความสำคัญกับผลกระทบจากการที่จีนจะเข้าร่วมภายใต้กรอบการค้า WTO และมีความร่วมมือในมาตรการด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งความเป็นไปได้ ในการสร้างเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างอาเซียนและจีน ดังนั้น อาเซียนจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและเลือกที่จะวางบทบาทของตนให้เหมาะสมในความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.1 ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของ “สหรัฐฯ”

ผลกระทบต่ออาเซียน

1. เกิดการพัฒนาความร่วมมือในกรอบอาเซียน-สหรัฐฯ ที่เน้นให้ความสำคัญด้านสันติภาพ ความมั่นคง และความร่วมมือด้านสังคมมากขึ้น โดยสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนด้านเทคนิคและวิชาการ รูปแบบนโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในสมัยของประธานาธิบดี โอบามา ได้เน้นนโยบายเศรษฐกิจเป็นหลัก และตระหนักถึงความสำคัญของ ASEAN Centrality และเพิ่มมูลค่าการค้าการลงทุนผ่านกรอบความร่วมมือ US-ASEAN Expanded Economic Engagement (E3) รวมถึงใช้กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงตอนล่าง Lower Mekong

Initiative (LMI) เพื่อลดช่องว่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจในกลุ่มอาเซียน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนของสองประเทศด้วย ภายใต้กรอบ US - LMI ซึ่งเป็นแนวคิดของสหรัฐฯ เพื่อเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเกษตร ความมั่นคงทางอาหาร การเชื่อมโยง การศึกษา ความมั่นคงทางพลังงานสิ่งแวดล้อมและน้ำ และด้านสุขภาพ

2. สหรัฐฯ สนับสนุนกรอบความร่วมมือด้านพลังงาน ดังนี้ (1) LMI ได้รับการยกระดับเป็นหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong-U.S. Partnership – MUSP) ใน ค.ศ. 2020 โดยมีความร่วมมือด้านความมั่นคงทางพลังงาน (2) การมอบเงิน 6.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายใต้โครงการความช่วยเหลือทางเทคนิคภาคพลังงาน (Power Sector Program: PSP) ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ โดยเน้นความร่วมมือในด้านนวัตกรรมเกี่ยวกับพลังงาน การพัฒนาสายส่ง การพัฒนาตลาดค้าปลีกไฟฟ้า และการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร (3) การจัดตั้งองค์กร U.S. International Development Finance Corporation (USDFC) ด้วยงบประมาณ 6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสนับสนุนการขยายการลงทุนของภาคเอกชนสหรัฐฯ ภายในอนุภูมิภาค ซึ่งรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานทางพลังงานในห้วง 20 ปี

3. สหรัฐฯ มีนโยบายที่จะสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ที่ชัดเจนขึ้น โดยการเสริมสร้างศักยภาพทางทหารในทะเลจีนใต้ ผ่านปฏิบัติการ “การรักษาเสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation Operation: FONOP)” ในทะเลจีนใต้ เมื่อ 30 กันยายน พ.ศ. 2561 มีการลาดตระเวนในรัศมี 12 ไมล์ทะเล จากฐานชายฝั่งของแนวปะการังกาเวน (Gaven Reef) ถึงแนวปะการังจอห์นสัน (Johnson Reef) บริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ในทะเลจีนใต้ที่จีนอ้างสิทธิ์โดยเรือพิฆาต CNS Lanzhou ของจีน ได้เข้าไปใกล้เรือพิฆาตของสหรัฐฯ จนทำให้สหรัฐฯ จำต้องเปลี่ยนเส้นทางเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกโจมตีอย่างรวดเร็ว ซึ่งนับเป็นการตอบโต้เชิงกายภาพที่สร้างความตึงเครียดมากที่สุดของจีนบนพื้นที่พิพาทในขณะนั้น

นอกจากนั้น เมื่อ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 กองทัพเรือสหรัฐฯ ส่งเรือพิฆาต USS Spruance และ USS Preble ปฏิบัติการลาดตระเวน เพื่อแสดงถึงเสรีภาพในการเดินเรือบริเวณน่านน้ำใกล้พื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้ โดยระบุว่า จะดำเนินการกิจดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเรียกร้องให้พันธมิตรของสหรัฐฯ อาทิ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา ฝรั่งเศส เพิ่มบทบาทของตนในการกิจลาดตระเวน “FONOPs” เพื่อยืนยันถึงสิทธิเสรีภาพการเดินเรือในทะเลจีนใต้ และแสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ ไม่ยอมรับการอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ของจีน เป็นการเพิ่มแรงกดดันความขัดแย้งระหว่างกันของสองประเทศมหาอำนาจมากยิ่งขึ้น

ผลกระทบต่อประเทศไทย

1. ส่งผลต่อเส้นทางการขนส่งสินค้าของไทย เนื่องจากสหรัฐฯ เพิ่มปฏิบัติการทางทหารโดยการส่งเครื่องบินและเรือเข้ามาลาดตระเวนในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ทำให้เริ่มมีบรรยากาศที่คล้ายช่วงสงครามเย็น โดยการเพิ่มการแข่งขันและกีดกันแบบไม่เผชิญหน้าโดยตรงในพื้นที่ ซึ่งสหรัฐฯ มุ่งเน้นสร้างพันธมิตรโดยเฉพาะการเพิ่มความสัมพันธ์ทางการทหารและความมั่นคงกับฟิลิปปินส์ และยังคงปฏิบัติการทางทะเลที่อ้างว่าเพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการเดินเรือ นอกจากนี้ยังใช้ความร่วมมือพหุภาคีขนาดย่อม (Mini Multilateral Cooperation) กับญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย (Quad) ซึ่งเป็นกลุ่มที่พุ่งเป้าความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีน การเผชิญหน้าทางการทหารอาจทำให้เรือขนส่งสินค้าจากยุโรป ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ที่มุ่งหน้ามายังเอเชียและภาคตะวันตกของทวีปอเมริกาเปลี่ยนไปใช้เส้นทางออสเตรเลียทางตอนใต้แทน ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการขนส่งที่นานขึ้น และใช้ค่าใช้จ่ายในการขนส่งมากขึ้น ซึ่งย่อมกระทบต่อเศรษฐกิจการค้าของไทย

2. การฝึกร่วมผสม Cobra Gold มีประเทศสมาชิกเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มจากการฝึกทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแบบพหุภาคีโดยมีประเทศอื่น ๆ เข้าร่วม วัตถุประสงค์ของการฝึก คือ ปรับปรุงการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาติต่าง ๆ ไทย

กับสหรัฐฯ มีการซ้อมรบร่วม Cobra Gold เป็นประจำทุกปี ครั้งล่าสุดคือการฝึกคอบร้าโกลด์ 2023 เป็นการฝึกร่วมผสมทางทหารที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกองทัพไทยและกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นอินโด-แปซิฟิก ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดการฝึก ในปีนี้เป็นครั้งที่ 42 มีประเทศเข้าร่วมการฝึกจำนวน 7 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย สหรัฐฯ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย สาธารณรัฐเกาหลี และมาเลเซีย ประเทศที่เข้าร่วมการฝึกเพิ่มเติมในโครงการช่วยเหลือประชาชนจำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ จีน อินเดีย และออสเตรเลีย ประเทศในโครงการเสนาธิการผสมส่วนเพิ่มนานาชาติ หรือ MPAT (Multinational Planning Augmentation Team) จำนวน 10 ประเทศ ประกอบด้วย บังกลาเทศ แคนาดา ฝรั่งเศส มองโกเลีย เนปาล นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ฟิจิ สหราชอาณาจักร และบรูไน สำหรับประเทศที่เข้าร่วมในโครงการสังเกตการณ์ฝึก (Combined Observer Liaison Team: COLT) จำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว บราซิล ปากีสถาน เวียดนาม เยอรมนี สวีเดน สาธารณรัฐเฮลเลนิก คูเวต และศรีลังกา รวมทั้งสิ้น 30 ประเทศ ทำให้มียอดผู้เข้าร่วมการฝึกจำนวนมากถึง 7,394 นาย ซึ่งการฝึกเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการอำนวยความสะดวกร่วมและผสม โดยการประยุกต์ใช้กำลังรบในสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ อีกทั้งเพื่อฝึกการใช้ระเบียบปฏิบัติประจำกองกำลังผสมนานาชาติ

3. ประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจมากขึ้น ด้วยที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทย นั้นตั้งอยู่ใจกลางคาบสมุทรอินโดจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตำแหน่งที่ตั้งของประเทศเหมาะสมสำหรับการเป็นศูนย์กลางทางการเศรษฐกิจ และความมั่นคง อีกทั้งความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงระบบการขนส่งทางด่านโลจิสติกส์ทั้งในภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคของโลกที่สามารถเปลี่ยนเส้นทางการเดินทางคมนาคมโลจิสติกส์ของโลก จึงมีความเสี่ยงที่ประเทศมหาอำนาจจะเข้ามามีบทบาทในประเทศไทย ทำให้ขาดอิสระในการดำเนินนโยบาย และอาจส่งผลให้ไทยจำเป็นต้องเลือกข้างในอนาคต

3.2 ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของ “จีน”

ผลกระทบต่ออาเซียน

1. เกิดความเชื่อมั่นแก่นักลงทุนที่จะเข้ามาลงทุนในภูมิภาคอาเซียน

ความตกลงด้านการลงทุนระหว่างอาเซียน-จีน (ASEAN-China Investment Agreement) มีพันธกรณีหลักที่สำคัญอยู่ในความตกลงเพื่อการส่งเสริมและการคุ้มครองการลงทุน โดยมีสาระความตกลงว่าด้วยการลงทุนภายใต้กรอบความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจครอบคลุมด้านต่าง ๆ ระหว่างสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจีน ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและจีน รวมทั้งไทย มีกำหนดจะร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะใน 5 สาขา ได้แก่ เกษตรกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การลงทุน และการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่น และส่งเสริมการลงทุนระหว่างกันของภูมิภาคอาเซียนกับจีน ซึ่งจะนำมาสู่การไหลเข้ามาของเงินลงทุนใหม่ สอดคล้องกับการตั้งเป้าหมายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2. BRI ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าก่อให้เกิดปัญหาภัยกับดักหนี้ (Debt Trap)

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาภาคเอกชนจีน ธนาคาร และหน่วยงานรัฐบาลจีนได้เพิ่มการลงทุนในโครงการไฟฟ้าพลังน้ำขนาดใหญ่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จีนมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำขนาดใหญ่มากกว่า 50 แห่ง ในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยส่วนใหญ่เป็นโครงการในกัมพูชา สปป. ลาว (เขื่อน 16 แห่ง กำลังการผลิตติดตั้ง 2,256 เมกะวัตต์) และเมียนมา มีการก่อสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าแบบขึ้นบันไดมากกว่า 11 แห่ง บริเวณต้นน้ำแม่น้ำล้านช้างในประเทศจีน จากเขื่อนที่ก่อสร้างแล้วเสร็จทั้งหมด 26 แห่ง โดยความร่วมมือด้านพลังงานอยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน อาทิสปป. ลาว ผ่านกรอบ China-Laos Economic Corridor โครงการไฟฟ้าพลังน้ำน้ำอู (Nam Ou River Cascade Hydropower Project) และเมียนมา ผ่านกรอบ China-Myanmar Economic Corridor โครงการไฟฟ้าพลังน้ำมิตโซน (Myitsone) เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ BRI

ที่ถูกรีวิวว่าก่อให้เกิดกับดักหนี้ โดยเป็นนโยบายระหว่างประเทศที่จีนจะปล่อยสินเชื่อให้กับประเทศอื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ พร้อมกันนั้นยังเข้าไปช่วยพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อโครงการ และเมื่อท้ายที่สุดแล้วประเทศลูกหนี้ไม่สามารถชำระเงินได้ทันตามกำหนด จีนจะสร้างข้อตกลงผ่อนผันที่ส่งเสริมอิทธิพลตนเองในที่สุด

3. จีนดำเนินกิจกรรมในทะเลจีนใต้อย่างต่อเนื่องในหลายมิติเพื่อยืนยันการอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ และเพื่อให้สามารถครอบครองทะเลจีนใต้ได้อย่างสมบูรณ์ จีนมีการกำหนดยุทธศาสตร์ทางทะเลที่ชัดเจนให้บรรลุถึงการเป็นมหาอำนาจทางทะเล (Maritime Great Power) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลของจีน จีนได้ปรับเปลี่ยนหน่วยชายฝั่ง (China Coast Guard: CCG) จากเดิมที่อยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการจัดการสมุทรศาสตร์แห่งชาติ (State Oceanic Administration) ให้ไปอยู่ใต้การกำกับดูแลโดยตรงกับคณะกรรมการทหารกลางของจีน (China Central Military Commission: CMC) ส่งผลให้ CCG มีส่วนร่วมในการซ้อมรบและการฝึก ร่วมกับกองทัพ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการร่วมมือกับกองทัพเรือมากขึ้น

ผลกระทบต่อประเทศไทย

1. เกิดการพัฒนาเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานไทย-จีนที่ส่งผลต่อการลงทุนในประเทศไทย ขัอริเริ่ม BRI มุ่งไปที่การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับประเทศจีนและประเทศไทยนั้นมีหลากหลายมิติ มีการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยทางบกนั้นมีถนนคุนหมิง-กรุงเทพฯ หรือ เส้นทาง R3A และมีถนนจากจังหวัดต่าง ๆ ไปหนานหนิง เขตปกครองตนเองกว่างซี เช่น เส้นทาง R9 เส้นทาง R12 ส่วนทางน้ำมีการเดินเรือในแม่น้ำโขงและมีการเดินเรือมหาสมุทรเชื่อมจีนกับประเทศไทย สำหรับเชื่อมโยงทางอากาศ ปัจจุบันเมืองใหญ่ของจีนส่วนมากได้เปิดเส้นทางการบินกับประเทศไทยโดยตรง รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับโครงการรถไฟจีน-สปป.ลาว-ไทย

เนื่องจากเป็นโครงการสำคัญของรัฐบาลจีนที่อยู่ภายใต้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบนระเบียบเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน ของข้อริเริ่ม BRI และบรรลู่ข้อตกลงร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ด้วยการเปลี่ยนแปลงภายในจีน จากการปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาประเทศชาติที่มีความเข้มงวดเรื่องสิ่งแวดล้อม การปรับตัวสูงขึ้น ทั้ง ค่าแรง ราคาที่ดิน ค่าเช่า วัตถุดิบหายากขึ้น และการยกเลิกให้สิทธิพิเศษแก่บริษัทต่างชาติที่ไปลงทุนในจีน ประกอบกับต้นทุนในการทำธุรกิจสูงขึ้น รวมถึงความพร้อมของการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานไทย-จีน ส่งผลให้บริษัทจีนย้ายฐานการผลิตมายังไทยเพิ่มมากขึ้น

2. ไทยขาดดุลการค้าระหว่างไทย-จีน โดยข้อตกลงเขตการค้า

เสรีอาเซียน-จีน ในปี พ.ศ. 2553 ครอบคลุมรายการสินค้ากว่าร้อยละ 95 ของรายการสินค้าที่ค้าขายระหว่างกัน แม้จีนเป็นตลาดหลักสำคัญของไทย แต่สินค้าที่ไทยส่งออกไปจีนส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงแค่อุปกรณ์หรือกิ่งวัตถุดิบที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ แม้ว่าการเข้ามาลงทุนในประเทศไทยของนักลงทุนชาวจีนจะก่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างงานในประเทศไทย แต่ขณะเดียวกันก็มีการนำเข้าสินค้าและวัตถุดิบส่วนหนึ่งเข้ามาในประเทศไทยด้วย ซึ่งประเด็นนี้ได้สร้างความกังวลให้ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม SMEs ในเรื่องของขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยกับสินค้าจีน และในช่วงปี 2564 - 2566 จีนลงทุนในไทยกว่า 30,000 ล้านบาท ส่งผลให้สินค้าจีนทะลักเข้าตลาดไทย ทำไทยขาดดุลการค้าพุ่ง 1.3 ล้านล้านบาท ส่งผลกระทบผู้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค (SMEs) สาเหตุมาจากต้นทุนที่ไม่สามารถสู้เงินได้ เช่น ผู้ค้ารายย่อยในไทยหันไปซื้อเสื้อผ้าจากจีน แทนโรงงานการ์เมนต์หรืออุตสาหกรรมสิ่งทอไทย ทำให้ไทยเสียดุลการค้า

3. ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ส่งผลกระทบต่อการค้าของไทย

เนื่องจากทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางการค้าทางทะเลระหว่างประเทศที่สำคัญ จากสถิติการขนส่งสินค้าทางน้ำบริเวณเมืองท่าชายทะเล ปี 2562 พบว่า มีปริมาณเรือสินค้าต่างประเทศเข้าและขาออก (เฉพาะด้านศุลกากรฝั่งอ่าวไทย) รวมกว่า

42,000 ลำ มีปริมาณสินค้ารวมกว่า 230 ล้านตัน มีสินค้าสำคัญ อาทิ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม แร่เชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ โลหะภัณฑ์ ไม้ เครื่องมือ/อุปกรณ์ สินค้าเบ็ดเตล็ด ทั้งนี้ในจำนวนดังกล่าว มีต้นทาง/ปลายทางที่ใช้เส้นทางในทะเลจีนใต้ เช่น จีน ฮองกง ไต้หวัน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ สหรัฐฯ การที่มีความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ทำให้การขนส่งโดยเรืออาจต้องเปลี่ยนเส้นทาง ส่งผลให้ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น และใช้ค่าใช้จ่ายมากขึ้น กระทบต่อมูลค่าการค้าของไทย

4. การเข้าไปเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจมากขึ้น นำมาสู่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อในหลายกรณี ทั้งกระทบต่อรัฐ ประชาคมระหว่างประเทศ และปัจเจกบุคคล หรือกระทบในทุกระดับไปพร้อมกัน จากการเชื่อมโยงของภูมิภาค เช่น ทุนจีนสีเทา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเคลื่อนย้ายทุนจากบริษัทข้ามชาติ โรคติดต่ออุบัติใหม่ เป็นต้น

ส่วนที่ 4 จากทัศน์และข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ สถานการณ์การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติ มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถสังเคราะห์ภาพอนาคตหรือฉากทัศน์ของอาเซียนได้ ดังนี้

4.1 ฉากทัศน์

ฉากทัศน์ที่ 1 จับมือแล้วมุ่งสู่ความยั่งยืนไปด้วยกัน เป็นฉากทัศน์ที่ดีที่สุด ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและการเข้ามาของปัจจัยที่ไม่สามารถคาดเดาได้นั้น อาเซียนจะยังคงยืนหยัดเป็นภูมิภาคที่เป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาเซียนจะแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันโดยมีเป้าหมายที่จะร่วมกันสร้างอาเซียนให้เป็นองค์การระหว่างประเทศที่สามารถใช้เป็นกลไกแก้ปัญหาและแบ่งปันประโยชน์ร่วมกันได้ รวมถึงมีจุดหมายที่จะก้าวไปสู่การเป็นองค์กรเหนือรัฐ มีเศรษฐกิจเป็นแบบตลาดรวมแบบเดียวกับสหภาพยุโรป

ฉากทัศน์ที่ 2 ความยั่งยืนบนเงื่อนไขผลประโยชน์แห่งชาติและบริบทภายในของประเทสนั้น ๆ โดยอาเซียนจะดำเนินกิจกรรมร่วมกันที่เป็นไปในลักษณะ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” และ “แสวงหาความยั่งยืนบนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ” อาเซียนจะถูกขับเคลื่อนในประเด็นที่ทุกประเทศเห็นพ้องต้องกันเท่านั้น ส่วนประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศตนเองส่วนใหญ่จะใช้วาระที่ตนเองเป็นประธานอาเซียนขับเคลื่อน Agenda นั้นเข้าสู่เวทีหารือ หรือไปร่วมมือกับประเทศอื่นนอกภูมิภาคแทน

ฉากทัศน์ที่ 3 รวมกลุ่มกันเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ละประเทศต่างยังคงดำเนินนโยบายที่การแข่งขันกันเอง ขาดยุทธศาสตร์การพัฒนาาร่วมกัน เนื่องจากแต่ละประเทศต่างมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแฝงอยู่ การช่วยเหลือแบบประเทศใหญ่ช่วยเหลือประเทศเล็กในประเทศอาเซียนด้วยตนเองเกิดขึ้นน้อยกว่าการสนับสนุนจากประเทศนอกภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การเข้ามา

มีบทบาทของมหาอำนาจอย่างจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่งผลให้เศรษฐกิจของอาเซียนมีความคึกคักและเป็นไปในทิศทางที่ต่างฝ่ายต่างพึ่งพาอาศัยกัน มีการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมอาเซียนผ่านยุทธศาสตร์ BRI ของจีนด้วย

ฉกทศน์ที่ 4 ไม่คำนึงถึงความความยั่งยืนและไม่มีความร่วมมือใด ๆ

เป็นฉกทศน์ที่เลวร้ายที่สุด กล่าวคือ การที่อาเซียนไม่สามารถดำเนินความร่วมมือใด ๆ ได้เลย เนื่องจากความอ่อนแอขององค์กร เกิดความขัดแย้งกันในภูมิภาค ถูกแทรกแซงจากชาติมหาอำนาจ และไม่สามารถรับมือกับความท้าทายใด ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งปัญหาภายในและที่เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก

4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับ “อาเซียน” ในการดำเนินความสัมพันธ์กับ “สหรัฐฯ”

1. **อาเซียนควรส่งเสริมกลไกความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงกับสหรัฐฯ** เช่น การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong-U.S. Partnership: MUSP) และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลุ่มมิตร ลุ่มน้ำโขง (Friends of the Mekong: FOM) รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาภายใต้ (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) และ (Mekong River Commission: MRC) ในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงด้านพลังงานหมุนเวียน และความเชื่อมโยงด้านพลังงานในอนุภูมิภาค เพื่อลดช่องว่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจในกลุ่มอาเซียน และเกิดประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกมากที่สุด

2. **อาเซียนควรตระหนักถึงผลประโยชน์แห่งชาติโดยเน้นการกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน สหรัฐฯ โดยเฉพาะความร่วมมือด้านพลังงาน** ที่สหรัฐฯ มีต่ออาเซียนหลายเวที สหรัฐฯ มีท่าทีที่ชัดเจนต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อภูมิภาคในเชิงบวกเป็นการ

เสริมสร้างความร่วมมือในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้า และการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งการจัดตั้งองค์กร U.S. International Development Finance Corporation (USDFC) ด้วยงบประมาณ 6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อสนับสนุนการขยายการลงทุนของภาคเอกชนสหรัฐฯ ภายในอนุภูมิภาค ซึ่งรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานทางพลังงานในห้วง 20 ปี ซึ่งหากมีความร่วมมือกันอย่างดีและประสบความสำเร็จ อาจส่งผลให้อาเซียนเป็นผู้นำทางด้านพลังงานได้ในอนาคต

3. ส่งเสริมให้อาเซียนเป็นจุดศูนย์กลางในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของ ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ควรสนับสนุนความสำคัญของการจัดทำแนวทางการดำเนินงานและการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศแถบมหาสมุทรอินเดียและประเทศแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งเป็นที่มาของเอกสารมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก เป็นเอกสารที่สะท้อนถึงแนวคิดของประเทศสมาชิกอาเซียนต่อสถานการณ์ในอินโดแปซิฟิก โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองให้กับภูมิภาค เพิ่มบทบาทของอาเซียนให้มีบทบาทในการจัดระเบียบภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ในด้านภูมิรัฐศาสตร์ และในมิติของการส่งเสริมให้อินโด-แปซิฟิก เป็นศูนย์กลางทางทะเล เพื่อให้สอดคล้องกับสหรัฐฯ ที่มีนโยบายที่จะสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ โดยการเสริมสร้างศักยภาพทางทหารในทะเลจีนใต้ ทั้งนี้ อาเซียนอาจได้ประโยชน์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านความร่วมมือจากยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

ข้อเสนอแนะสำหรับ “อาเซียน” ในการดำเนินความสัมพันธ์กับ “จีน”

1. ส่งเสริมกลไกในการดำเนินความสัมพันธ์อาเซียน-จีน โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ เช่น กรอบความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation) ที่ได้เห็นชอบให้มีกรวยระดับความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China FTA: ACFTA) เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน และการบริการระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น ถือเป็น การสร้างความเชื่อมั่น และเจรจาส่งเสริม

การลงทุนระหว่างกันของภูมิภาคอาเซียนกับจีน ซึ่งจะนำมาสู่การไหลเข้ามาของเงินลงทุนใหม่ สอดคล้องกับการตั้งเป้าหมายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ที่เป็นเป้าหมายการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับคู่ค้า และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจระดับโลก

2. ส่งเสริมกรอบความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน-จีน

อาเซียน-จีน ได้ตกลงให้จัดทำกรอบความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าอาเซียน-จีน ให้สอดคล้องกับข้อตกลงขององค์การการค้าโลกและครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในทุกด้าน ทั้งการเปิดเสรีด้านการค้า สินค้า บริการ การลงทุน และการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งควรส่งเสริมความร่วมมือร่วมกัน มากกว่าการรับความช่วยเหลือที่มาในหลายรูปแบบของ BRI ที่ถูกวิจารณ์ว่าก่อให้เกิด “กับดักหนี้” ทำให้ประเทศที่มีความอ่อนแอด้านเศรษฐกิจจำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากประเทศจีน ซึ่งจะนำไปสู่การครอบงำจากจีนนั่นเอง

3. อาเซียนจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางบูรณาการความร่วมมือสำหรับการแก้ปัญหาในทะเลจีนใต้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ นำไปสู่ความมั่นคงและมั่นคงของภูมิภาคอย่างสันติวิธี เนื่องจากความขัดแย้งบริเวณทะเลจีนใต้ ส่งผลกระทบต่อการค้าและเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ ประกอบกับปัญหาจากสถานการณ์โรคระบาด อาเซียนจึงไม่อาจเสียโอกาสและทรัพยากรไปกับความขัดแย้งได้อีก หากมีการทำสงครามกลางทะเลย่อมส่งผลกระทบต่อเชิงลบ รวมถึงกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทะเลที่ยากจะฟื้นฟู ดังนั้น อาเซียนควรปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากมุมมองการแข่งขันเชิงภูมิรัฐศาสตร์มาให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ และความเชื่อมโยงทางทะเลเพื่อผลักดันด้านเศรษฐกิจแทน

ข้อเสนอแนะสำหรับ “ไทย” ในการดำเนินความสัมพันธ์กับ “สหรัฐฯ”

1. ไทยควรผลักดันโครงการและความร่วมมือต่าง ๆ ที่เข้ามาในภูมิภาค รวมทั้งเป็น “ตัวกลาง” ประสานความร่วมมือ โดยเฉพาะกรณีที่สหรัฐฯ เพิ่มปฏิบัติการทางทหารโดยการส่งเครื่องบินและเรือเข้ามาลาดตระเวนในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อเส้นทางการส่งขนส่งสินค้าของไทย ไทยควรเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือและสร้างความไว้วางใจระหว่างสหรัฐฯ กับอาเซียน เพื่อให้เกิดบรรยากาศของความร่วมมือกันในภูมิภาคที่เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ ไทยควรมีการหารือร่วมกันกับอาเซียนเพื่อเตรียมสถานการณ์หรือวางแผนรองรับในกรณีที่เกิดความขัดแย้งในพื้นที่จากการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจดังกล่าว

2. ไทยต้องตระหนักถึงการขอเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางทหาร ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน จากการดำเนินยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจ เช่น การใช้สนามบินอู่ตะเภาของประเทศไทย รัฐบาลไทยควรแสดงอย่างชัดเจนว่าไทยเป็นเขตปลอดกองทัพต่างชาติ หากกองทัพใดจะเข้ามาพักหรือเคลื่อนไหวนในไทยก็ควรเป็นการเข้ามาระยะสั้น เช่น การซ้อมรบ เท่านั้น เนื่องจากไทยมีการฝึกร่วมผสมกับสหรัฐฯ (Cobra Gold) ที่มีประเทศสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเป็นประจำทุกปี ดังนั้น ไทยควรตระหนักถึงภาพลักษณ์ของความสัมพันธ์ทางการทหารที่อาจจะถูกมองว่าไทยมีการสนับสนุนการเป็นฐานทัพของชาติมหาอำนาจ รวมถึงการขอเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางทหาร เพื่อไม่ให้กระทบต่อความมั่นคงของไทยในอนาคต

3. ไทยควรแสวงหาแนวทางการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับพันธมิตรในภูมิภาค โดยเฉพาะด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อเตรียมผลิตบุคลากร บัณฑิตลาดแรงงานในอนาคต โดยเน้นแรงงานทักษะสูง สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ รวมถึงการดึงดูดบริษัทที่มีศักยภาพมาลงทุน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี เตรียมพร้อมรับมือหากประเทศไทยถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจมากขึ้น บนพื้นฐานของการสร้างความสมดุลและผลประโยชน์ร่วมกัน

โดยเฉพาะกองทัพ และพัฒนาในสิ่งที่กองทัพไทยให้ความสนใจ เช่น อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ การพัฒนาด้านอวกาศ และการฝึกร่วม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับ “ไทย” ในการดำเนินความสัมพันธ์กับ “จีน”

1. ไทยควรเน้นสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ภาคธุรกิจทุกระดับ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานไทย-จีน ที่จะส่งผลดีต่อการลงทุนในประเทศไทย ตามข้อริเริ่ม BRI ที่มุ่งไปที่การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับประเทศจีนและไทยนั้นมีหลากหลายมิติ มีการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงปรับตัวเพื่อให้อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) มีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยไทยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ไทยได้พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูงภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 ถือเป็น การกระจายรายได้ไปยังชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

2. รัฐบาลไทยโดยกระทรวงพาณิชย์ของไทยควรจะมีการปรับโครงสร้างสินค้าส่งออกไปจีนอย่างจริงจัง เพื่อลดการขาดดุลการค้าระหว่างไทย-จีน โดยเน้นการส่งออกสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการอุปโภคบริโภคไปป้อนผู้บริโภคจีนให้มากขึ้น เนื่องจากขณะนี้ จีนมีขนาดเศรษฐกิจภายในประเทศที่ขยายตัวมากขึ้น ชนชั้นกลางของจีนมีรายได้และมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด รวมทั้งมีความคืบหน้าของการพัฒนาและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคตอนใน ส่งผลให้ชาวชนบทจีนมีฐานะดีขึ้น ทั้งหมดนี้สะท้อนโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีต่อไทยทั้งด้านการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคของไทยไปจีน และโอกาสที่คนจีนจะมาท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น รวมทั้งมีผู้บริโภคจีนที่นิยมสั่งซื้อสินค้าออนไลน์มาก จึงเป็นโอกาสดีสำหรับการหันมาปรับโครงสร้างการส่งออกสินค้าสำเร็จรูปจากไทยไปจีนอย่างจริงจัง

3. ไทยควรใช้ประโยชน์จากสถานะที่ไม่ได้เป็นประเทศที่อ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้เพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ และเป็นมิตรกับทุกฝ่ายในการช่วยลดความตึงเครียดและคลี่คลายข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ โดยเป็นสื่อกลางและผู้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาภายใต้กรอบกฎหมายและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ การแก้ไขโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากรทางธรรมชาติ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากความขัดแย้งบริเวณทะเลจีนใต้ ส่งผลกระทบต่อการค้าและเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย

4. ประเทศไทยควรร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการรับมือกับภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่จะตามมา จากผลของการเชื่อมโยงกันของชาติมหาอำนาจและสมาชิกอาเซียนที่มากขึ้น และจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของจีนในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น การปรับโครงสร้างการลงทุน และควรมีเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่รัดกุมในการส่งเสริมการลงทุนจากจีน ดังนี้ (1) ควรเป็นโครงการลงทุนที่จะเอื้อประโยชน์ตอบแทนให้กับเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่นของไทย (2) ต้องช่วยสร้างงานและสร้างความเข้มแข็งให้คนไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้วิชาชีพ เทคโนโลยี (3) ควรเป็นการลงทุนที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้วัตถุดิบภายในประเทศของไทย โดยเฉพาะด้านการเกษตร เพื่อให้ประเทศไทยมีความพร้อมด้านเศรษฐกิจเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ธงชัย รอดย้อย. (2564). อนาคตของอาเซียนภายใต้ระบบโลกหลายขั้วอำนาจ, 19 พฤษภาคม 2566. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/249487/170178>

ปิติ ศรีแสงนาม. (2562). อาเซียน ณ จุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก, 19 กรกฎาคม 2566. <https://www.the101.world/asean-in-the-indo-pacific-strategy/>

ปิติ ศรีแสงนาม. (2564). The 1st QUAD Summit: จีนคือภัยซ่อนเร้น, 27 เมษายน 2566. <https://www.the101.world/the-1st-quad-summit/>

ปัทมาสน์ ชนระรัชชรักษ์. (2565). ผู้นำกลุ่ม Quad เปิดฉากการประชุมวันนี้ ยกประเด็นภัยคุกคามจากจีนเป็นหัวข้อสำคัญ, 1 มีนาคม 2566. <https://the-standard.co/quad-the-china-factor-at-the-heart-of-the-summit/>

ปภากร วรสถิตย. (2565). Indo – Pacific Advancing a Shared Vision, 27 พฤษภาคม 2566. <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/Journal/article-00308.pdf>

วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม. (2564). เจาะลึกสนธิสัญญาความมั่นคง AUKUS สหรัฐฯ-อังกฤษ ช่วยออสเตรเลียสร้างเรือดำน้ำพลังนิวเคลียร์ หวังคานอำนาจจีน, 25 เมษายน 2566. <https://thestandard.co/key-messages-about-aukus-security-treaty/>

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. Global Security Initiative (GSI) เครื่องมือในการสร้างระเบียบโลกใหม่ของจีน?: ผลกระทบต่ออาเซียนและไทย, 30 เมษายน 2566. https://www.ssc-thailand.org/uploads_ssc/

research_202304111681178735595277.pdf

คิวิพล ละอองสกุล. (2558). ยุทธศาสตร์ของจีนต่ออาเซียนตอนบน China's the mainland Southeast Asia Strategy, 25 เมษายน 2566. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kupsrj/article/download/244278/166202/845155>

สถานทูตสหรัฐอเมริกาและสถานกงสุลในประเทศไทย. (2565). ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ, 27 เมษายน 2566. <https://th.usembassy.gov/th/us-indo-pacific-strategy-th/>

หัตสไชยญ์ มั่งคั่ง. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาคพื้นฐานทางทฤษฎี, 1 มีนาคม 2566. <http://www.navedu.navy.mi.th/stg/tnssc/pdf/83-ys.pdf>

ภาษาอังกฤษ

Asean-info. (2565). 3 เส้าหลักอาเซียน (3 ASEAN Communities), 10 พฤษภาคม 2566. https://www.asean-info.com/asean_community/asean_3C.html

Benjamin David Baker. (2015). Where Is the 'String of Pearls' in 2015?. Retrieved 24 May 2023, from <https://thediplomat.com/2015/10/where-is-the-string-of-pearls-in-2015/>

LAW For ASEAN. (2561). จีนและอาเซียนร่วมสร้างวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาความร่วมมือและก้าวไปสู่ความสำเร็จ, 25 เมษายน 2566. <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=484&Type=1>

THE STANDARD WEALTH. (2565). จีนยกแผน GDI ของ 'สีจิ้นผิง' ขึ้นหิ้งตัวอย่างการมีส่วนร่วมรับมือความท้าทายระดับโลก, 27 เมษายน 2566. <https://thestandard.co/xi-jinping-gdi-china/>

ภาคผนวก

ภาพประกอบ การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 1/2566 เรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วันที่ 1-2 ธันวาคม พ.ศ.2565 ณ โรงแรมเดอะ คาวัลรี คาซ่า รีสอร์ท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.) รองผู้บัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เลขาธิการศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ ร่วมถ่ายภาพกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยากร และผู้เข้าร่วมประชุม

2.) การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 1/2566 เรื่อง “การดำเนินยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดย (1) การบรรยาย เรื่อง “บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดย ผศ.ดร.ประพีร์ อภิชาติสกุล อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอุปนายกสมาคมอเมริกาศึกษาในประเทศไทย (2) การบรรยาย เรื่อง “บทบาทของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดย รศ.ดร. พิทยา สุวคันธ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ (3) การบรรยาย เรื่อง “ท่าทีของอาเซียนในการรับมือกับการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาค” โดย รศ.ดร.ดุลยภาค ปรีชารัชช รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.) บรรยายภาพการประชุม

4.) แบ่งกลุ่มสัมมนาในประเด็น “แนวทางการดำเนินนโยบาย จากการทำดาเนินยุทธศาสตร์ของชาตมหานาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๐๒-๒๗๔-๕๗๑๕ www.sscthailand.org